

PUTEREA CUVÂNTULUI SACRU CONFRUNTAT CU INDIVIDUALISMUL ȘI EXTREMISMUL PROGRESIST COTIDIAN

Conf. univ. dr. Cristian CARAMAN

Institutul Teologic Creștin după Evanghelie „Timotheus”;

Institutul Teologic Baptist, București, Romania

caramancm@yahoo.com

ABSTRACT: The power of the Sacred Word confronted with everyday progressive individualism and extremism.

The word is the basis of the vocabulary by which we express ourselves in our relationships with our fellow human beings and with God. Man expresses his thoughts and will through speech and writing. Man expresses his feelings and emotional states through articulated words, signs, attitudes and movements. People feel the need to communicate through articulate language. Man, through the intellectual and spiritual function of thought, has the possibility of expressing himself consciously through speech, being able to transform his thoughts into words, into articulated sound. Because of the possibility of expressing his thought in words, man is a being superior to all other living beings; he speaks by thinking and thinks by speaking. Because man was created by God with brain structures capable of transforming the language of thought into articulate language, speech becomes the superior product of the human brain. Speech is a priceless gift of God which man enjoys in life, through which he can express his thoughts and feelings, the expression of his conscience, work, create, develop his intelligence, his memory, become master over the earth and its creatures, manage, utilize and transform what God has entrusted to him on earth. Thanks to verbal communication human life and social life became possible. Through this gift of God, man has been able to capitalize it in countless words, words of love, words of longing, words of encouragement, words of comfort, words of praise and praise to God, words of success, words of brotherhood, words of work and creation. Christian rhetoric must adapt to the times in order to withstand the onslaught of progressive atheism. Today's education and

religious pluralism face daily individualism and extremism, which is why rhetorical pragmatism is needed to nurture, mold, and shape strong character individuals in a holistic world increasingly distant from God. Religious pluralism in modern society presupposes the existence of several religious traditions and is associated with other areas, such as cultural pluralism, ideological pluralism, political pluralism or ethnic pluralism. One of the values of today's education and religious pluralism is the tolerance of genuine dialog, in which people not only adopt a tolerant and active attitude in understanding others, but also give those with whom they disagree the same respect that they themselves hope to receive. In this context, oratorical discourse has a duty to create bridges of dialog between people of different confessions, social positions, economic situations or heterogeneous political views.

Keywords: *rhetoric, the Word, education, religious pluralism, God.*

Puterea persuasivă a Cuvântului¹

„La început a fost Cuvântul, și Cuvântul era cu Dumnezeu, și Cuvântul era Dumnezeu” (Evanghelia după Ioan 1:1).

Cuvântul a existat din veșnicii.² În Sfânta Scriptură cuvântul este important, fiind utilizate figuri de stil întâlnite în retorică: metafore, hiperbole, comparații, alegorii, etc. Prin Cuvânt³, Dumnezeu a creat universul, pământul cu tot ce este pe el și omul care este coroana creației Sale. Tot prin Cuvânt, Dumnezeu stabilește legile universale pe baza cărora funcționează întreaga Creație. Dumnezeu „a zis” și imediat s-a împlinit voința Sa în fi-

1 Materialul este o prelucrare din Cristian Caraman, *Arta de a convinge printr-o vorbire frumoasă*, București, Editura Societatea Evanghelică Română, 2023, pp. 9-34, 88-94.

2 Citatul din Evanghelia lui Ioan se referă la Persoana Domnului Isus Hristos, Fiul lui Dumnezeu: „El nu era doar o idee, un gând, o noțiune sau un gen vag, de exemplu, ci o Persoană reală, care trăia cu Dumnezeu. Nu numai că locuia cu Dumnezeu, ci era El însuși Dumnezeu”. William MacDonald, *Comentar la Noul Testament*, Editura Christliche Literatur-Verbreitung e. V., Postfach 11 01 35. 33661 Bielefeld, 1992-94, ediția românească 1998, p. 286.

3 Ioan-Gheorghe Rotaru, „Logosul și înțelepciunea”, în *Studii de istorie a filosofiei universale*, editat de Alexandru Boboc, N.I.Mariș, XIII, București, Editura Academiei Române, 2005, pp. 295-324,

ecare etapă a Creației Sale⁴. Dumnezeu poruncește îngerilor, oamenilor și fiilor Săi voia Lui.

Putem spune că, în suveranitatea Sa, Dumnezeu le dă uneori oamenilor harul de a vorbi elocvent, cu scopul de a împlini voia Sa pe pământ. Conducătorii poporului evreu erau oameni persuasivi, de puteau să judece cu dreptate și eficiență treburile semințiilor lui Israel:

Luați din semințiile voastre niște bărbați înțelepți, pricepuți și cunoscuți și-i voi pune în fruntea voastră;

Să ascultați pe frații voștri și să judecați după dreptate neînțelegerile fiecăruia cu fratele sau cu străinul.⁵

În Biblie găsim cărți poetice⁶ (Iov, Psalmii, Proverbe, Ecclesiastul, Cântarea Cântărilor) care abundă în metafore și figuri de stil, în care excelează portretizarea și comparația folosite în retorică. Dialogurile între personaje, afirmațiile liderilor și intervențiile profeților precum și prestația corului (în mod special în Psalmi – ex. Psalmul 136, când corul răspunde de fiecare dată: „căci în veac ține îndurarea Lui!”) sunt exemple didactice excelente de elocință, retorică și persuasiune. Printre oratorii cei mai renumiți ai Vechiului Testament se numără împăratul Solomon⁷, fiul lui David. Considerat cel mai carismatic și cel mai înțelept dintre contemporanii săi,

4 În Geneza 1:1-31 și 21-24 citim despre „istoria cerurilor și a pământului, când au fost făcute”. *Biblia sau Sfânta Scriptură a Vechiului și Noului Testament cu Trimiteri*, trad. Dumitru Cornilescu, The Bible League. Sharing God's Word Since 1938.

5 *Ibidem*, Deuteronom 1: 13,16.

6 În sens literar *Cântarea Cântărilor* descrie relația dintre soț și soție; *Ecclesiastul*, care înseamnă „Predicatorul”, caută semnificația vieții; *Proverbele lui Solomon*, sau „Profesorul de filosofie”, se adresează tuturor celor care caută înțelepciunea; *Psalmii*, o carte de rugăciuni și cântări de laudă, este cea mai persuasivă carte de laudă a lui Dumnezeu; *Iov*, după unii cea mai veche carte din Biblie, pledează pentru controlul suveran al lui Dumnezeu asupra Creației și a omului și este un îndemn la încredere în bunăvoința lui Dumnezeu asupra omului aflat în suferință. Dialogurile dintre Iov și prietenii săi sunt exemple foarte bune de elocință.

7 Despre Solomon se pot citi mai multe informații în *Dicționarul Religiiilor*, Editura Universității Alexandru Ioan Cuza, Iași, 1995, p. 436; *Dicționar Biblic*, Editura „Cartea Creștină” Oradea, 1995, pp. 1221-1225; C. H. Gordon, *The World of the Old Testament*, New York, 1958, pp. 180-189; A. Malamat, *The Kingdom of David and Solomon in its Contact with Egypt and Aram Naharaim*, B A 21, 1958, pp. 96-102; Solomon, *Sălaj-Wikipedia*, site:ro.wikipedia.org/wiki/Solomon; Solomon-Wikipedia, the free encyclopedia, site: en.wikipedia.org/wiki/Solomon, accesate 02.08. 2024.

Solomon a primit darul înțelepciunii și priceperii de la Dumnezeu în timpul viziunii pe care a avut-o la Gabaon.⁸ Devenit părintele Cărților Didactice ale Israelului, Solomon i-a întrecut în înțelepciune pe toți contemporanii săi din Egipt, Arabia, Canaan și Edom.

Dumnezeu i-a dat lui Solomon înțelepciune, foarte mare pricepere și cunoștințe multe ca nisipul de pe țărmul mării. Înțelepciunea lui Solomon întrecea înțelepciunea tuturor fiilor răsăritului și toată înțelepciunea egiptenilor. El era mai înțelept decât orice om, mai mult decât Etan, ezrahitul, mai mult decât Heman, Calcol și Darda, fiii lui Mahol, și faima lui se răspândea printre toate neamurile de primprejur. A rostit trei mii de pilde și a alcătuit o mie cinci cântări. A vorbit despre copaci, de la cedrul din Liban până la isopul care crește pe zid, a vorbit, de asemenea, despre dobitoace, despre păsări, despre târătoare și despre pești. Veneau oameni din toate popoarele să asculte înțelepciunea lui Solomon, din partea tuturor împăraților pământului care auziseră vorbindu-se de înțelepciunea lui.⁹

Poate Alexandru cel Mare să-l fi întrecut pe Solomon în celebritate în vremea Antichității. Numeroase povestiri iudaice, arabe și etiopiene vorbesc despre persuasiunea intelectuală a lui Solomon. Cel mai elocvent orator al Noului Testament rămâne apostolul Pavel.

Este citat chiar și de apostolul Petru:

...cum v-a scris și prea iubitul nostru frate Pavel, după înțelepciunea dată lui, ca și în toate epistolele lui, când vorbește despre lucrurile acestea. În ele sunt unele lucruri greu de înțeles, pe care cei neștiutori și nestatornici le răstălmăcesc ca și celelalte Scripturi spre pierzarea lor.¹⁰

Apostolul Pavel a fost un strălucit orator, care a învățat filosofia și oratoria cu Gamaliel.¹¹ Educat în spirit elenistic, Pavel a fost un prigonitor

8 Biblia sau Sfânta Scriptură a Vechiului și Noului Testament cu Trimiteri, I Împărați 3: 1-28.

9 Ibidem, I Împărați 4: 29-34.

10 Ibidem, 2 Petru 3: 15-16.

11 Gamaliel, fariseu, învățător al Legii și membru al Sanhedrinului, la picioarele căruia a învățat Pavel (Faptele Apostolilor 22:3), a intervenit cu o cuvântare logică și elocventă la judecata apostolilor prin care a convins Soborul și pe marele preot, cu mult calm și rețineră, folosind argumente istorice și religioase, să-i elibereze pe Petru și apostolii care erau cu acesta (Faptele Apostolilor 5:34-41). Gamaliel era nepotul lui Hillel cel Bătrân, care a fost unul dintre cei mai de seamă învățați de la sfârșitul sec. 1. D. Hr. Alfred Bertholet, *Dicționarul Religiiilor*, p. 174; *Dicționar Biblic*, p. 481; *Gamaliel - Wikipedia, the free encyclopedia*, site: en.wikipedia.org/wiki/Gamaliel, accesat 02. 08. 2024.

al creștinismului, până când, în urma unei viziuni divine, devine misionar creștin. Pavel se remarcă, cu un succes neobișnuit, în disputa cu iudeii și filosofi vremii¹² privitor la *Noua Cale*¹³ a credinței creștine. Alocuțiunea lui Pavel din Areopag este deosebită de alte discursuri ale sale ținute în fața iudeilor sau creștinilor, deoarece trebuia să rețină atenția atenienilor care erau foarte religioși dar ne-evrei. Argumentul de la care a pornit Pavel a fost inscripția pe care a văzut-o pe un altar: „Unui Dumnezeu Necunoscut”¹⁴. Pornind pe logica argumentației, că atenienii nu-L cunoșteau și nu credeau în Dumnezeu, Pavel dezvoltă un discurs prin care își atinge scopul cuvântării sale, de a-L revela pe adevăratul Dumnezeu. Citite cu atenție, toate discursurile lui Pavel (Cuvântarea în sinagoga din Antiohia Pisidiei - Faptele Apostolilor 13: 16-41; Discursul de la Areopag - Faptele Apostolilor 17: 22-32; Cuvântarea de rămas bun din Milet către prezbiterii bisericii - Faptele Apostolilor 20: 18-35; Cuvântarea de la Templul din Ierusalim - Faptele Apostolilor 22: 1-21; Cuvântarea în fața lui Felix - Faptele Apostolilor 23: 10-21; Cuvântarea în fața împăratului Agripa - Faptele Apostolilor 26: 2-29) sunt exemple de alocuțiuni persuasive excelente. În cuvântările sale, Pavel se folosește de argumentul sacrificiului, pentru a face credibilă teza prin care sacrificiul nu poate fi consimțit fără o convingere și o credință absolute.

Un alt orator al Bisericii primare a fost Apolo care „era un vorbitor elocvent și un bun cunoscător al Scripturii”¹⁵. De asemenea, în Biserica Evului Mediu, a existat Sfântul Augustin (Augustin de Hipona, 354-

12 În Faptele Apostolilor 17: 22-31, se află cuvântarea lui Pavel din Atena de la Areopag, sediul forumului juridic asemănător curții supreme din zilele noastre. Atena era în vremea aceea centrul culturii, educației și artelor unde se adunau filosofi vremii, epicurieni și stoici (Faptele Apostolilor 17:18), care dezbăteau diversele curente filosofice și aveau o mare predilecție de a asculta diverși oratori cu privire la orice temă. Pavel a ținut la Areopag așa numitul *Discurs de pe Dealul Marte* în care și-a etalat vocația de orator, abordând „calea credinței” ce a suscitât un viu interes din partea ascultătorilor. William MacDonald, *Comentar la Noul Testament*, p. 456.

13 Pavel vorbește înaintea lui Felix, procuratorul Iudeii, despre “Calea nouă a credinței creștine”. *Biblia sau Sfânta Scriptură și Noului Testament cu Trimiteri*, Faptele Apostolilor 24: 14, 22.

14 *Ibidem*, Faptele Apostolilor 17: 23.

15 În Faptele Apostolilor 18: 24-28 se vorbește despre Apolo, ca un cunoscut orator care vorbea “înfocat”, “învăța amănunțit”, “cu îndrăzneală” și “înfrunta cu putere”. Sunt caracteristicile unui vorbitor persuasiv. *Biblia – Noua Traducere în Limba Română*, 2 Petru 3: 15-16, editată de International Bible Society, 2007.

430)¹⁶, unul dintre cei mai renumiți retori¹⁷. Sfântul Augustin, cetățean roman din Africa, se căsătorește, devine retor, fiind considerat:

[...] cel mai însemnat dintre părinții Bisericii și cea mai vie figură a credinței de la Pavel până la Luther, un om cu simțire artistică, nenumărate virtuți, cu o gândire mereu trează și penetrantă, complicat și filigranat în nevoile sale sufletești și, totodată, un gânditor foarte sistematic.¹⁸

Primul său model spiritual a fost Cicero (Marcus Tullius Cicero)¹⁹, după care trece la maniheism, apoi se întoarce la scepticism și prin studiul

16 Augustin de Hipona (Sfântul Augustin la catolici, lat. Sanctus Augustinus, Fericitul Augustin la ortodocși, n. 13 noiembrie 354, Thagaste, Numidia - d. 28 august 430, Hippo Regius, pe teritoriul Algeriei de azi) a fost un episcop, filozof, teolog și doctor al Bisericii. În scrierile sale, utilizează argumente logice încercând să demonstreze veridicitatea religiei creștine. Este unul din Cei patru Părinți ai Bisericii Occidentale, alături de Ambrozie, Ieronim și Grigore cel Mare. Rămâne unul dintre cei mai importanți teologi și filosofi creștini, ale cărui opere au modificat substanțial gândirea europeană. Opera sa constituie o punte de legătură între filosofia antică și cea medievală. În tinerețe a studiat retorica. Impresionat de „Hortensius” al lui Cicero s-a profilat pe filosofie. A urmat întâi maniheismul, apoi scepticismul și în final neoplatonismul. După convertirea sa la creștinism (387), prin Ambrosius de Milano a devenit în 396 episcop de Hippo Regius, în nordul Africii. Teologia sa a influențat gândirea lui Martin Luther, care inițial aparținuse ordinului augustinian; Alfred Bertholet, *Dicționarul Religiilor*, pp. 39-40. *Augustin de Hipona - Wikipedia*, site: https://ro.wikipedia.org/wiki/Augustin_de_Hipona, accesat 02. 08. 2024.

17 Retor, retori, (ngr. *ritor*, lat.. *rhetor*, *-oris*) s. m. 1. (în antichitate greco-romană) Maestru, profesor de retorică. 2. Orator [Var.: (înv.) *ritor* s. m.] 3. Persoană care putea ține un discurs public, făcând uz de un stil elevat; orator; Sofist, *-ă*, *sofiști*, *-ste*, s. m. și s. f. Retor și filozof în antichitatea greacă, la început adept al explicării raționale și materialiste a fenomenelor naturii (prin respingerea soluțiilor mistico-religioase). *Dicționarul Explicativ al Limbii Române*, ediția a II-a, Editura Univers Enciclopedic - DEX, 98; *Noul Dicționar Explicativ al Limbii Române* - NODEX, Publicat de București Litera, 2002; RETOR - Definiția din dicționar - Resurse lingvistice - Archeus.ro, site: www.archeus.ro/lingvistica/CautareDex?query:RETOR, accesat 02. 08. 2024.

18 Alfred Bertholet, *Dicționarul Religiilor*, p. 39.

19 Marcus Tullius Cicero (n. 3 ianuarie 106 î.Hr. – d. 7 decembrie 43 î.Hr.) a fost un filosof, politician, jurist, orator, teoretician politic, consul și constituționalist roman. El a jucat un rol important în perioada de sfârșit a Republicii romane. Activitatea sa literară și politico-socială s-a concretizat în domenii atât de numeroase, încât Cicero poate fi calificat drept un om universal, *homo universalis*. El a fost autorul roman care a exercitat cea mai profundă influență asupra literaturii latine și s-a manifestat ca unul dintre cei mai prolifici scriitori, mai prolific chiar decât Seneca și Augustin. Alfred Bertholet, *Dicționarul Religiilor*, p. 90; *Marcus Tullius Cicero - Wikipedia*, site: https://ro.wikipedia.org/wiki/Marcus_Tullius_Cicero, accesat 02. 08. 2024.

neoplatonismului și a lui Ambrosius (Aurelius Ambrosius)²⁰ ajunge să își formeze o conștiință religioasă și să treacă la o viață ascetică (în anul 387 se botează la Milano)²¹. Din studiul Bibliei și discursul religios a luat ființă *Omiletica* - disciplină teologică privitoare la regulile și principiile oratoriei bisericești și care se referă la elocvența bisericească²². De-a lungul timpului, retorica va transmite spațiului european regulile discursului pe teme religioase, politice, sociale, morale sau literare. Totalitatea normelor cu caracter prescriptiv și normativ gândite de Aristotel²³ pentru societatea democratică ateniană și de Cicero pentru republica romană au fost prelucrate de Quintilian pentru spațiul socio-politic al Imperului roman. În Evul Mediu, retorica se rupe de realitate și merge spre artificializare, ca în cele din urmă să ajungă la forma scolastică. Pe tot parcursul Renașterii²⁴, Sfântul Augustin și Părinții Bisericii²⁵ vor prelucra și adapta normele prescriptiv-nor-

20 Aurelius Ambrosius (Ambrozio / engl. Saint Ambrose / gr. ΑΕΜΒΡΟΥΣΙΟΣ / 340-4 - 397) episcop de Milano și scriitor teolog, una dintre figurile bisericești cele mai influente ale timpului său, a fost un oponent ferm al arianismului. Din punct de teologic, este cunoscut prin aprofundarea învățăturii pauline. Scrierile lui sunt în majoritate transcrieri ale predicilor celebre, de factură alegorică, mult influențate de tologii greci. După modelul bisericii grecești, introduce *cântecul antifonal*, în care o parte a corului răspunde alternativ altui cor. Printre imnurile compuse se află *Veni Redemptor Gentium* și *imnul Advent*. Alfred Bertholet, *Dicționarul Religiilor*, p. 14, 15;

21 Alfred Bertholet, *Dicționarul Religiilor*, pp. 39-40; *Ambrosius* - Wikipedia, the free encyclopedia, site: <https://en.wikipedia.org/wiki/Ambrosius>, accesat 02. 08. 2024.

22 Omiletic, -ă, omiletici, -ce (it. omiletico, lat. homileticus, fr. homilétique) 1. adj. Care se referă la elocvența

bisericească. 2. s. f. Disciplină teologică privitoare la principiile și la regulile oratoriei (predicilor) bisericești. DEX.98 | Permalink.

23 Aristotel (în greacă: Αριστοτέλης, *Aristoteles*) (n. 384 î. Hr. - d. 7 martie 322 î. Hr.) a fost unul din cei mai importanți filozofi ai Greciei Antice, clasic al filozofiei universale, spirit enciclopedic, fondator al școlii peripatetice. Deși bazele filozofiei au fost puse de Platon, Aristotel este cel care a tras concluziile necesare din filozofia acestuia și a dezvoltat-o, putându-se cu siguranță afirma că Aristotel este întemeietorul științei politice ca știință de sine stătătoare. A întemeiat și sistematizat domenii filozofice ca Metafizica, Logica formală, Retorica, Etica. De asemenea, forma aristotelică a științelor naturale a rămas paradigmatică mai mult de un mileniu în Europa. *Aristotel* - Wikipedia, site: <https://ro.wikipedia.org/wiki/Aristotel>, accesat 02. 08. 2024.

24 Ioan-Gheorghe Rotaru, *Istoria filosofiei, de la începuturi până la Renaștere*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2005, pp.347-398.

25 Ioan-Gheorghe Rotaru, *Aspecte antropologice în gândirea patristică și a primelor secole creștine*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2005, pp.23-26.

mative în structura predicii, a omiliei și al jurământului atât în întreaga Europă, cât și în coloniile continentului american. Conceptul de *trivium* (gramatică, retorică, dialectică) impus de filosofia scolastică în creștinism, va fi temelia pe care se va întemeia educația și cultura europeană în secolele V-VIII. Arta discursului (*ars bene dicendi*) va începe să ocupe un loc din ce în ce mai important în spațiul public, oratorul trebuind să “instruiască, să farmece și să convingă” (Sfântul Augustin). Predicile lui Ambrosius, ale Sfântului Augustin, ale lui Vasile cel Mare²⁶, ale lui Grigorie din Nazianz²⁷ și ale lui Ioan Gură de Aur²⁸ (334-407) au reprezentat modele de referință în dezvoltarea retoricii din acea perioadă. Însă, după o lungă staționare în Antichitate, Evul Mediu și Renaștere, retorica se va adapta raționalismului științific și a cartezianismului²⁹. Evul Mediu dezvoltat (*Ars antiqua*) a fost marcat de predicile Sfântului Toma d’Aquino³⁰, de vehemența lui Giro-

26 Vasile din Cezareea Cappadociei, cunoscut sub numele Vasile cel Mare (n. 330, Cezareea, Cappadocia - d. 1 ianuarie 379, Cezareea Cappadocia), discipol al lui Origen, a fost un arhiepiscop din secolul al IV-lea, considerat doctor al Bisericii și unul din cei trei doctori răsăriteni ai Bisericii, alături de Grigore de Nazianz („Teologul”) și Ioan Gură de Aur. Alfred Bertholet, *Dicționarul Religiei*, p. 484; Vasile cel Mare - Wikipedia, site: https://ro.wikipedia.org/wiki/Vasile_cel_Mare, accesat 02. 08. 2024.

27 Sf. Grigore Teologul (Sf. Grigore din Nazianz), (gr. Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός), (n. 330, Nazianz, d. 25 ianuarie 389/390, Nazianz) a fost teolog grec, episcop, părinte al Bisericii, considerat sfânt de către Biserica Ortodoxă și cea Catolică. Grigore de Nazianz - Wikipedia, site: https://ro.wikipedia.org/wiki/Grigore_de_Nazianz, accesat 02. 08. 2024.

28 Ioan Gură de Aur, cunoscut și ca Ioan Chrysostom (în greacă *Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος*, n. 347 în Antiohia – d. 407), a fost arhiepiscop de Constantinopol, una din cele mai importante figuri ale patrologiei creștine, considerat sfânt deopotrivă în Biserica Răsăriteană și în Biserica Apuseană, care îl venerază cu titlul de doctor al Bisericii. Ioan Gură de Aur - Wikipedia, site: https://ro.wikipedia.org/wiki/Ioan_Gură_de_Aur, accesat 01. 08. 2024.

29 Cartezianism (fr. *cartésianisme*) s. n. 1. Doctrina (școala carteziană) filozofului francez Descartes și a adepților lui (*Malebranche, Spinoza, Leibniz*), care considerau rațiunea drept unic izvor de cunoaștere și au prescris reguli ale gândirii pentru cunoașterea adevărului, dar încercau totodată să împacă în chip dualist idealismul cu materialismul. 2. Tradiție filozofică și științifică, de la Descartes până în zilele noastre (G. Bachelard, Ed. Husserl, N. Chomski), caracterizată prin metodă, ordine, rigoare. DEX, 98 | Permalink; Dicționar de Neologisme - DN, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1986; Dicționar Enciclopedic - DE, 1993-2009.

30 Sfântul Toma de Aquino (n. cca. 1225, Aquino, Regatul Siciliei - d. 7 martie 1274, Mănăstirea Fossanova, Statul Papal, azi comuna Priverno, Italia) a fost un călugăr do-

Iam Savonarola³¹ din Florența sau de cele ale reformatorului francez Jean

minican, teolog, filosof, doctor al Bisericii. *Summa theologiae* (Summa teologică) este rodul unor preocupări constante ale lui Toma de a da expresie unei cerințe pedagogice fundamentale: prezentarea organică și sistematică a cunoștințelor. Problema raportului și a necesității stabilirii unui acord între rațiune și credință este o primă condiționare a dezvoltării filosofiei tomiste. Ontologia tomistă are la bază un aristotelism consecvent și este întemeiată pe o ierarhie strictă a ființelor. Substanțele compuse sunt „mai ușor” de cunoscut și de aceea metoda potrivită începe cu ele. Caracterul lor compus se datorează prezenței unui factor multiplicator, cum ar fi materia. Spre deosebire de substanțele compuse, a căror esență este și materie (nedesemnată) și formă, substanțele simple au ca esență numai forma. Ele nu sunt materiale întrucât se află mai aproape de „principiul prim”, care este actualitate primă și pură. Astfel, substanțele simple sunt, spune Toma, spiritele (lat.: *intelligentiae*, adică „inteligințele pure”). Actualizarea ființei în substanțele simple are loc gradual, astfel încât spiritele cu cea mai multă actualitate (ființă) sunt în proximitatea lui Dumnezeu iar spiritele cu cea mai multă potențialitate (având mai puțină ființă) sunt mai îndepărtate de Creator. Această gradare, ne spune Toma, se sfârșește cu sufletul uman, care deține ultimul loc în ierarhia substanțelor intelectuale. Prin intelectul natural este însă posibilă înțelegerea faptului că Dumnezeu există în calitate de cauză primă și finală a substanțelor create, pe calea cunoașterii graduale a esenței ființelor. Dată fiind distincția, în lucruri, dintre ființă și esență, Toma spune că lucrurile naturale nu-și conțin rațiunea suficientă a propriei lor existențe (esența nu include niciodată existența lucrurilor). Toate câte au existență și-o primesc de la altceva. Este deci imposibil ca prin cunoașterea senzorială a lucrurilor să avem acces direct la rațiunea lor suficientă. În plus, așa cum se află el acum, intelectul uman nu poate să înțeleagă nici măcar substanțele create imateriale, cu atât mai puțin esența substanței încreate. Nu Dumnezeu este obiect prim al cunoașterii noastre, ci creaturile Sale, deci *quidditatea* lucrurilor materiale; de la acestea trebuie să pornim! Ființa lui Dumnezeu nu ne este nici accesibilă senzorial nici evidentă prin natura conceptelor pe care intelectul le abstrage din senzații. Natura gândirii noastre nu are acces direct la ființa infinită. Este necesar un efort prin care intelectul să interogheze experiența, să cunoască esența pentru a deduce existența ființei infinite din esențele lucrurilor naturale. În cele două *Summe* se găsesc cinci „căi” ale argumentării existenței lui Dumnezeu, cinci probe construite pe o schemă similară care pornesc de la evidențe empirice și ajung la afirmarea ființei absolute. Nu este vorba deci de o analiză conceptuală, în plan pur logic, ci de argumente care pornesc de la existențe percepute și ajung la o existență inferată, adică de argumente în plan ontologic. Rațiunea și voința sunt legate prin faptul că etica presupune exercițiul liber al voinței. Voința este o facultate al sufletului, anume partea apetență a sufletului rațional. Orice natură are o înclinație numită apetit sau poftă. Unele lucruri naturale acționează fără a judeca, cum sunt lucrurile materiale (pietrele), având înclinații necesare orientate spre autoconservare. Omul are în plus intelectul sau facultatea de judecare ce îi permite să acționeze independent de înclinația naturală sau instinct, orientându-se după rațiune. În acord cu rațiunea, situațiile particulare au un statut contingent. Toma de Aquino - Wikipedia, site: ro.wikipedia.org/wiki/Toma_de_Aquino, accesat 01. 08. 2024.

31 Girolamo Savonarola (n. 21 septembrie 1452, Ferrara, d. 23 mai 1498, Florența a

Charlier de Gerson³², teologul Conciliului de la Konstanz (1363-1429)³³.

fost un călugăr dominican italian, predicator, critic și reformator al moravurilor religioase și sociale catolice. *Girolamo Savonarola* - Wikipedia, site: [ro.wikipedia.org/wiki/ Girolamo_Savonarola](https://ro.wikipedia.org/wiki/Girolamo_Savonarola), accesat 01. 08. 2024.

32 Jean Charlier de Gerson (n. 13 decembrie 1363 - d. 12 iulie 1429), savant francez, pedagog, reformator și poet, cancelar al Universității din Paris și unul dintre cei mai proeminenți teologi de la Conciliul din Constanța; s-a născut în Gerson, în episcopia de Reims, Champagne. *Jean Gerson* - Wikipedia, the free encyclopedia, site: en.wikipedia.org/wiki/Jean_Gerson, accesat 31.07. 2024.

33 Conciliu ecumenic, sinod sau sobor (gr. Σύνοδος, cuvânt format din particulele „împreună” și „cale”) este o adunare de episcopi, reprezentând mai multe biserici locale, unde se dezbate învățătură de credință sau orientări pastorale universale valabile. Potrivit diferitelor biserici creștine, sunt recunoscute primele două (asirienii), primele trei (necalcedoneneii), primele patru (luteranii), primele șapte (ortodocșii) sau toate cele douăzeci și una de sinoade ecumenice (catolicii). Primele șapte concilii (sinoade) ecumenice: 1. Primul Conciliu de la Niceea, 325: condamnă doctrina lui Arius. Conciliul a stabilit învățătura trinitară a Bisericii, formulând forma scurtă a crezului creștin (simbolul niceean). 2. Primul Conciliu de la Constantinopol, 381: a extins crezul creștin prin articolele 9-12 din simbolul niceno-constantinopolitan, articole valabile până în prezent în Biserica Romano-Catolică și în Bisericile Ortodoxe Răsăritene. 3. Conciliul de la Efes, 431: condamnă nestorianismul și adoptă titlul de „Născătoare de Dumnezeu” (gr. *Theotokos*) pentru Maria din Nazaret. 4. Conciliul de la Calcedon, 451: condamnă doctrina lui Eutihie I de Constantinopol (monofizismul) și afirmă două firi în Isus. Se retușează simbolul niceno-constantinopolitan. Acest conciliu, precum nici următoarele, nu sunt recunoscute de bisericile vechi orientale. 5. Al doilea Conciliu de la Constantinopol, 553, se reafirmă unele declarații ale conciliilor anterioare, se condamnă noile teze ariene, nestoriene și monofizite, se condamnă toate tezele anterioare referitoare la pre-existența sufletului, se condamnă toate tezele anterioare referitoare la creație (tohu-wabohu), se condamnă toate tezele anterioare referitoare la ierarhiile îngerești și demonice. Deciziile acestui conciliu au întâlnit mare rezistență, dar până la cel de-al treilea conciliu de la Constantinopol majoritatea opozanților au fost (convinși) să le accepte. Însă unele dovezi ale pre-existenței sufletului au fost omise, ele se găsesc încă în Evangheliile acceptate de către acest conciliu. 6. Al treilea Conciliu de la Constantinopol, 660-681; condamnă monotelismul, afirmă că Christos are două voințe: una dumnezeiască și una omenească. 7. Al doilea Conciliu de la Niceea, 787, reintroduce cultul icoanelor și pune capăt iconoclasmului. Următoarele concilii (sinoade) ecumenice: 8. Al patrulea Conciliu de la Constantinopol, 869-870. Înlăturarea din funcție a patriarhului Fotie al Constantinopolului. Depunerea nu a fost recunoscută de bisericile răsăritene. Acest conciliu, precum și următoarele nu sunt recunoscute de Bisericile ortodoxe. 9. Primul Conciliu de la Lateran, 1123. 10. Al doilea Conciliu de la Lateran, 1139. 11. Al treilea Conciliu de la Lateran, 1179. 12. Al patrulea conciliu de la Lateran, 1215. 13. Primul Conciliu de la Lyon, 1245. 14. Al doilea Conciliu de la Lyon, 1274. 15. Conciliul de la Viena (Franța), 1311-1312. 16. Conciliu de la Konstanz, 1414-1418, încheierea *Schismei apusene* și adoptarea conciliarismului. 17. Conciliul de la Basel, Ferrara și Florența, 1431-1445; unirea subredă, pentru puțin timp, a bisericilor răsăritene cu Roma. Va urma și o împăcare cu câteva biserici necalcedonene. 18. Al cincilea Conciliu de la Lateran, 1512-1517: încercări de reformare a Bisericii. 19. Conciliu de la Trento, (1545-1563,

Începând cu secolul XVII și până în secolul XVIII, retorica cunoaște o important evoluție stilistică. În Anglia, în timpul Renașterii și Reformei, Leonard Cox prin *The Arte or Crafte of Rhetoryke*³⁴ și scriitorul Thomas Wilson prin *The Arte of Rhetorique*³⁵ își aduc contribuția în domeniul teoretizării discursului. De asemenea, istoria oratoriei consemnează predicile teologului mistic german Meister Eckart³⁶, ale călugărului alsacian Jean Tauler³⁷, ale lui Martin Luther³⁸, ale susținătorului monarhiei Etienne Pasquier³⁹, autor al *Încurajării pentru prinți și domni*, precum și acordurile semnate de Pierre de Courcelles și de André de Tonquelin. În secolul XVII,

cu întreruperi): reacție la învățăturile Reformei Protestante; reforma din interior a Bisericii (Contrareforma). 20. Conciliul Vatican I, 1870: infailibilitatea papală. 21. Conciliul Vatican II, 1962-1965; reforma liturghiei în ritul latin și a liturgicii; introducerea limbilor vorbite în cult; decrete pastorale despre natura Bisericii și despre legăturile sale cu lumea modernă; teologia părtășiei, studiul biblic, ecumenism. *Conciliu ecumenic - Wikipedia*, site: [o.wikipedia.org/wiki/Conciliu_ecumenic](https://en.wikipedia.org/wiki/Conciliu_ecumenic), accesat 31. 07. 2024.

34 Leonard Cox (sau Cox) (1495 - 1549) a fost un umanist englez, autor al primei cărți de retorică în limba engleză. A fost un savant de renume internațional și prieten cu Erasmus și Melancton. A fost cunoscut contemporanilor ca un gramatician, retor, poet, predicator, și specialist în limbi moderne și limbile clasice. *Leonard Cox - Wikipedia, the free encyclopedia*, site: https://en.wikipedia.org/wiki/Leonard_Cox, accesat 31. 07. 2024.

35 Thomas Wilson (1524-1581) a fost diplomat, judecător și consilier al reginei Elizabeth I. Primele sale lucrări de logică și retorică în limba engleză au fost *Logique* (1551) și *Arte a Rhetorique* (1553). De asemenea, a scris *Un discours cu camătă, prin dialog și Discursuri* (1572) și a fost primul care a publicat o traducere a lui Demostene în limba engleză. *Thomas Wilson (rhetorician) - Wikipedia*, site: https://en.wikipedia.org/wiki/Thomas_Wilson, accesat 31. 07. 2024.

36 Meister Eckhart (meșterul sau magistrul Eckhart) sau Eckhart von Hochheim (scris și Ekehart), (n. 1260, Hochheim sau Tambch – d. 1327, Avignon) a fost un teolog mistic german și călugăr dominican, unul dintre cei mai mari mistici creștini. *Meister Eckhart - Wikipedia, the free encyclopedia*, site: en.wikipedia.org/wiki/Meister_Eckhart, accesat 31. 07. 2024.

37 John Tauler (*Taulerus*), (n. aprox. 1300, Strasbourg – d. 16 iunie 1361, Strasbourg), a fost un teolog, un mistic și predicator alsacian, poreclit *Dr. iluminat*; a fost ucenicul lui Eckhart. *Jean Tauler — Wikipédia*, site: fr.wikipedia.org/wiki/Jean_Tauler, accesat 12. 03. 2016.

38 Martin Luther (n. 10 noiembrie 1483, Eisleben, Saxonia – d. 18 februarie 1546), pastor și doctor în teologie, a fost primul reformator protestant ale cărui reforme au dus la nașterea Bisericii Evanghelice-Lutherane. Primele idei ale Reformei Protestante au fost enunțate de Martin Luther în 1517, în calitate sa de preot catolic și profesor de exegeză la Universitatea din Wittenberg. Excomunicarea sa din Biserica Catolică a survenit în anul 1521. *Martin Luther - Wikipedia*, site: ro.wikipedia.org/wiki/Martin_Luther, accesat 31. 07. 2024.

39 Étienne Pasquier (1529-1615) a fost avocat și om de literă francez. A pledat la bara de la Paris începând cu anul 1549. În 1560 a publicat prima carte sale *Recherches de la France*. A devenit celebru după un discurs ținut în 1565 la Universitatea din Paris împotriva iezuiților. *Étienne Pasquier - Wikipedia, the free encyclopedia*, site: https://en.wikipedia.org/wiki/Étienne_Pasquier, accesat 31. 07. 2024.

oratoria consemnează o evoluție semnificativă prin *Cuvântările funebre* ale lui Jacques-Benigne Bossuet (*Panegiricul Sfântului Paul*, *Panegiricul Sfântului Francisc din Assisi*)⁴⁰ prin copierea gândirii greco-romane de promovare a clarității, echilibrului și ordinii și prin respectarea normelor care stabilesc forma genurilor. Secolul XVIII este marcat de discursurile lui Danton⁴¹ și ale lui Robespierre (*Discurs asupra libertății presei*, *Discurs asupra Ființei supreme*, *Discurs asupra pedepsei cu moartea*)⁴², sau ale lui Honoré-Gabriel de Riquetti Mirabeau⁴³, și începând cu anul 1796 de declarațiile lui Napoleon

40 Jacques-Benigne Bossuet (1627 - 1704) a fost un episcop francez, teolog, orator renumit și predicator la curtea regelui Ludovic al XVI-lea. Bossuet era un mare apărător a teoriei politicii absolutiste; susținea că guvernarea unei țări era divină iar regii primeau puterea de la Dumnezeu. *Jacques-Bénigne Bossuet - Wikipedia*, site: https://ro.wikipedia.org/wiki/Jacques-Bénigne_Bossuet, accesat 31. 07. 2024.

41 Georges Jacques Danton (n. 26 octombrie 1759, Arcis-sur-Aube, Departamentul Aube - d. 5 aprilie 1794, Paris), avocat și om politic, a fost unul din conducătorii Revoluției franceze și conducătorul primului *Comité de salut public* (până în 10 iulie 1793). A fost cunoscut pentru talentul său oratoric. A fost fondator al Clubului cordelierilor, membru al Comitetului Salvării Publice și ministru de justiție după răscoala din 10 august 1792. Acuzat de moderație și de trădare de către robespierristi pentru că a cerut încetarea terorii, a fost în final ghilotinat. Georges Jacques Danton era îndrăzneț și hotărât, un orator strălucit, dar totodată avea o fire oarecum dezechilibrată. Idealurile sale erau „libertatea și proprietatea”. Fiind întemnițat în închisoarea Luxemburg, Danton n-a plecat capul în fața dictatorului Robespierre. Vestitele lui fraze: „... cu 12 luni în urmă am propus să fie instituit acest tribunal revoluționar. Acum îmi cer scuze pentru asta de la Dumnezeu și de la oameni” și „Robespierre va urma după mine”, arată disperarea, dar și tăria de caracter a „gigantului” Revoluției franceze. *Georges Jacques Danton - Wikipedia*, site: https://ro.wikipedia.org/wiki/Georges_Jacques_Danton, accesat 31. 07. 2024.

42 Maximilien Marie Isidore de Robespierre (1758-1794) a fost unul dintre personajele principale ale Revoluției Franceze de la 1789, remarcându-se prin măsurile foarte radicale pe care le-a luat contrarevoluționarilor. Și-a făcut studiile de avocatură la Paris, urmându-l în meserie pe tatăl său. În timpul Revoluției a fost ales deputat al Stărilor Generale, iar mai târziu a făcut parte din Adunarea Națională. În aprilie 1790 a fost ales președinte al influentei grupări iacobine. După căderea monarhiei, în august 1792, Robespierre a fost ales ca prim-deputat al Parisului în Convenția Națională. În mai 1794, Robespierre a propus Convenției Naționale să proclame o nouă religie oficială în Franța, *Cultul ființei supreme*, bazată pe filosofia lui Jean-Jacques Rousseau. La 27 iulie 1794 a fost arestat iar în ziua următoare a fost executat prin ghilotinare. *Maximilien Robespierre (1758-1794), revoluționarul*, site: www.historia.ro/.../maximilien-robespierre-1758-1794-revolu-iona-rul-co, accesat 31. 07. 2024.

43 Honoré-Gabriel de Riquetti conte de Mirabeau (1749-1791) a fost cea mai importantă figură a începuturilor Revoluției franceze (1789-1791) și unul dintre principalele

sau de elocvența lui Benjamin Constant⁴⁴ și a lui Alphonse de Lamartine⁴⁵. În Anglia, sunt consemnate celebrele discursuri politice ale lui Robert Walpole⁴⁶ sau ale lui William Pitt⁴⁷. De asemenea, demnitarul ecleziastic scoțian Hugh Blair⁴⁸ (*Lectures on Rhetoric*, 1783) precum și teologul George Campbell⁴⁹ (*Philosophy of Rhetoric*, 1776); *Elements of Rhetoric*, 1828) au studiat aspectele teoretice ale oratoriei.

În Franța secolului XIX, se remarcă discursurile lui Denis Frays-

personalități ai nobilimii franceze care a participat la crearea Adunării Naționale. A fost orator, scriitor, diplomat, jurnalist și om politic francez. *The Carlyle Encyclopedia* - Pagina 331, site: <https://books.google.ro/books?isbn>, accesat 31. 07. 2024.

44 Benjamin Constant (1767-1830) a fost una dintre cele mai importante figuri politice franceze ale Revoluției franceze din 1789 și un membru marcant al opoziției liberale ale lui Napoleon și mai târziu al casei regale ale Bourbonilor. Textele incluse în volumul său, *Political Writings*, sunt considerate ca fiind baza doctrinei liberale moderne. *Constant: Political Writings*, site: <https://books.google.ro/books?isbn>, accesat 31. 07. 2024.

45 Alphonse de Lamartine (1790-1869) a fost unul dintre cei mai importanți poeți francezi din secolul XIX și un politician important al vremii. Viața și opera sa au fost marcate de dramă, paradox, ironie și contradicții. *Encyclopedia of Nineteenth-century Thought* - Pagina 266, site: <https://books.google.ro/books?isbn>, accesat 22. 07. 2024.

46 Robert Walpole conte de Oxford (1676-1745) a fost cel mai longeviv prim-ministru a Marii Britanii (1721-1742) și considerat unul dintre cei mai mari politicieni din istoria Marii Britanii. Walpole, de asemenea, a lăsat în urmă o colecție de artă adunată în timpul carierei sale și care se află acum la Muzeul de Stat din Saint Petersburg. *Robert Walpole - Wikipedia, the free encyclopedia*, site: https://en.wikipedia.org/wiki/Robert_Walpole, accesat 22. 07. 2024.

47 William Pitt junior (1759-1806), fiul lui William Pitt senior (1708-1778), a fost prim-ministru al Marii Britanii și un eminent lider militar. A fost unul din principalii organizatori ai coaliției statelor europene împotriva Franței napoleonene. A devenit erou național prin cele două mari victorii navale obținute asupra flotei lui Napoleon I: Abukir (1798) și Trafalgar (1805). *Dicționar Enciclopedic Român*, vol. III, Editura Politică, București, 1965, p. 765.

48 Hugh Blair (1718-1800), ministru scoțian de religie, autor și retor, a fost considerat unul dintre primii mari teoreticieni ai discursului. Ca ministru al Bisericii Scoției și ocupant al Catedrei de Retorică și Belles Lettres la Universitatea din Edinburgh a avut un impact major atât în plan spiritual cât și în plan secular. Este cunoscut pentru predicile sale, a unui volum de prelegeri de moralitate creștină *Retorică și Belles Lettres* și a unui ghid prescriptiv pe compoziție. Blair a fost o parte valoroasă a Iluminismului scoțian *Hugh Blair - Wikipedia, the free encyclopedia*, site: https://en.wikipedia.org/wiki/Hugh_Blair, accesat 18. 07. 2024.

49 Rev. George Campbell (1719-1796) a fost o figură a Iluminismului scoțian cunoscut ca un filosof, ministru și profesor de divinitate. Campbell a fost în primul rând interesat de retorică, deoarece el credea că studiul său ar permite studenților săi să devină predicatori mai bune. El a devenit un filozof de retorică, deoarece el a luat ca modificările filosofice ale epocii luminilor ar avea implicații pentru retorică. *George Campbell (minister) - Wikipedia, the free encyclopedia*, site: https://en.wikipedia.org/.../George_Campbell, accesat 18. 07. 2024.

sinous⁵⁰ și renumitele Conferințe de la Notre-Dame de Paris ale lui Jean-Baptiste Henri-Dominique Lacordaire⁵¹, iar scriitorul Edgar Quinet⁵² va încânta auditoriul de la Collège de France cu prezentarea elegantă a conceptelor sale istorico-filosofice. În Italia se remarcă discursurile politice ale lui Giuseppe Garibaldi⁵³, iar spre sfârșitul secolului, în Franța, liderul burgheziei republicane, Leon Gambetta⁵⁴, uimește prin elocvența discursurilor sale. În secolul XIX, expunerea oratorică va cunoaște o trecere de la tradiția discursurilor de tribunal la cel romantic, mergând spre expozeul simplu, concis și natural. Secolul XX consemnează discursurile politice ale lui Georges Clémenceau⁵⁵, Jean Jaurès Léon⁵⁶, Charles de Gaulle⁵⁷,

50 Denis-Antoine-Luc, conte de Frayssinous (1765-1841) a fost prelat, orator și scriitor, membru al Academiei Franceze în 1822. *Denis-Luc Frayssinous - Wikipedia, the free encyclopedia*, site: https://en.wikipedia.org/.../Denis-Luc_Frayssino, accesat 18. 07. 2024.

51 Jean-Baptiste Henri-Dominique Lacordaire (1802-1861) a fost predicator, jurnalist și activist politic. El a restabilit Ordinul Dominican (Ordinul predicatorilor dominicani) în Franța post-revoluționară. Lacordaire are reputația de a fi fost cel mai mare orator al amvonului secolului XIX și precursor al catolicismului liberal. *Henri Lacordaire — Wikipédia*, site: https://fr.wikipedia.org/wiki/Henri_Lacordaire, accesat 25. 07. 2024.

52 Edgar Quinet (1803-1875) a fost un reputat scriitor, istoric și om politic francez. În perioada 1842-1846 a fost profesor la Collège de France, unde i-a avut ca studenți pe mulți dintre „pașoptiști” români. *Henri Lacordaire — Wikipédia*, site: https://fr.wikipedia.org/wiki/Henri_Lacordaire, accesat 25. 07. 2024.

53 Giuseppe Garibaldi (1807-1882) a fost general, om politic și patriot italian considerat, împreună cu Camillo Cavour, cu Victor-Emmanuel al II-lea și cu Giuseppe Mazzini unul dintre „părinții patriei” italiene. *Giuseppe Garibaldi - Wikipedia*, site: https://ro.wikipedia.org/wiki/Giuseppe_Garibaldi, accesat 25. 07. 2024.

54 Léon Gambetta (1838-1882) a fost un om de stat francez republican a cărui activitate a devenit proeminentă după Războiul Franco-Prusac. Léon Gambetta a fost președintele consiliului de miniștri în perioada 14 noiembrie 1881–31 decembrie 1882. *Léon Gambetta - Wikipedia*, site: https://ro.wikipedia.org/wiki/Léon_Gambetta, accesat 25. 07. 2024.

55 Georges Clemenceau (1841-1929) a fost un politician francez, prim-ministru al Franței între anii 1906-1909 și 191-1920, membru al Academiei Franceze din 1918. *Georges Clemenceau - Wikipedia*, site: https://ro.wikipedia.org/wiki/Georges_Clemenceau, accesat 25. 07. 2024.

56 Jean Jaurès (1859-1914) a fost un politician socialist, președinte al Parlamentului francez care și-a câștigat renumele prin atitudinea sa pacifistă și opoziția față de izbucnirea Primului Război Mondial. *Jean Jaurès — Wikipédia*, site: https://fr.wikipedia.org/wiki/Jean_Jaurès, accesat 25. 07. 2024.

57 Charles de Gaulle (1890-1970) a fost un general și un politician francez. În 1940 a devenit șef al guvernului francez din exil la Londra, iar în 1945 a fost ales prim-ministru de către Parlamentul francez. *Charles de Gaulle - Wikipedia*, site: https://ro.wikipedia.org/wiki/Charles_de_Gaulle, accesat 26. 07. 2024.

Nicolae Titulescu⁵⁸, F.D. Roosevelt⁵⁹, John F. Kennedy⁶⁰, Martin Luther King⁶¹. Începând cu a doua jumătate a secolului XX, retorică înregistrează progrese în domeniul lingvisticii prin scrierile lui Roman Jakobson⁶², ale semioticii, ale stilisticii și ale teoriei argumentării. În Franța apar centre de studiu asupra retoricii și relației directe cu textele literare, un exemplu fiind *L'Oulipo-l'Ouvroir de Litterature Potentielle*⁶³, care avea ca membrii pe Raymond Queneau⁶⁴, Georges Perec⁶⁵,

58 Nicolae Titulescu (1882-1941) a fost diplomat, jurist, profesor și om politic român, în repetate rânduri ministru al afacerilor străine, ministru plenipotențiar, fost președinte al Ligii Națiunilor. A fost membru titular (din 1935) al Academiei Române. *Nicolae Titulescu - Wikipedia*, site: https://ro.wikipedia.org/wiki/Nicolae_Titulescu, accesat 26. 07. 2024.

59 Franklin Delano Roosevelt (1882 -1945) a fost cel de-al treizeci și doilea președinte al Statelor Unite ale Americii. *Franklin Delano Roosevelt - Wikipedia*, site: https://ro.wikipedia.org/wiki/Franklin_Delano_Roosevelt, accesat 26. 07. 2024.

60 John Fitzgerald Kennedy (1917-1963), cunoscut și ca John F. Kennedy, JFK sau „Jack Kennedy”, a fost cel de-al treizeci și cincilea președinte al Statelor Unite ale Americii. A fost unul dintre membrii cei mai proeminenți ai familiei Kennedy implicați în politică, fiind totodată considerat un stindard al liberalismului american. *John Fitzgerald Kennedy - Wikipedia*, site: https://ro.wikipedia.org/wiki/John_Fitzgerald_Kennedy, accesat 26. 07. 2024.

61 Martin Luther King Jr.(1929-1968) a fost un pastor baptist nord-american, activist politic, cunoscut mai ales ca luptător pentru drepturile civile ale persoanelor de culoare din Statele Unite ale Americii. *Martin Luther King - Wikipedia*, site: https://ro.wikipedia.org/wiki/Martin_Luther_King, accesat 26. 07. 2024.

62 Roman Jakobson Osipovich (1896-1982) a fost un rus - american, lingvist și teoretician literar. *Roman Jakobson - Wikipedia, the free encyclopedia*, site: https://en.wikipedia.org/wiki/Roman_Jakobson, accesat 26. 07. 2024.

63 *Ouvroir de littérature potentielle* (trad. „Atelier de literatură potențială”) reprezintă un grup internațional de amatori de literatură și de matematicieni, care se autodefinesc ca fiind niște „șobolani care își construiesc ei înșiși labirintul din care își propun să iasă”. Această definiție îi este atribuită lui Raymond queneau. În franceză, termenul *Ouvroir* este definit de Le Petit Robert ca „atelier de caritate, în care persoane benevole fac lucrări în folosul celor nevoiași”. *Oulipo - Wikipedia*, site: ro.wikipedia.org/wiki/Oulipo, accesat 14. 07. 2024.

64 Raymond Queneau (1903-1976) este un scriitor francez modern. Este cunoscut mai ales ca fiind autor al romanului *Zazie dans le métro* și drept cofondator al Oulipo, un grup de autori care îi include pe Italo Calvino, Georges Perec și Harry Mathews. *Raymond Queneau - Wikipedia*, site: https://ro.wikipedia.org/wiki/Raymond_Queneau, accesat 26. 07. 2024.

65 Georges Perec (1936-1982), membru al grupului Oulipo, a fost romancier, regizor, documentarist și eseist francez. În romanele și eseurile sale, Perec tratează prin jocuri de cuvinte, liste și clasificări, sentimentul de melancolie, absență, pierdere și identitate umană. *Georges Perec - Wikipedia, the free encyclopedia*, site: https://en.wikipedia.org/wiki/Georges_Perec, accesat 26. 07. 2024.

Luc Etienne⁶⁶, Francois Le Lionnais⁶⁷,

66 Luc Étienne Périn (1908-1984), cunoscut și sub numele de Luc Étienne, a fost un scriitor francez și un susținător al patafizicii. A publicat «Arta Spoonerismului în 1957, și a avut o rubrică de greșeli lingvistice în ziarul satiric francez, *Enchaîné Le Canard*.. În 1970, Périn devine membru al Oulipo. Périn este renumit pentru umorul său de avangardă și interesul său în multe aspecte literare, cum ar fi argoul, palindromuri, spoonerisme, bouts-Rimes și șarade.

- Spoonerismul este o eroare deliberată într-un discurs sub forma unui joc de cuvinte în care consoane, vocale sau morfeme sunt puse (a se vedea metateză între două cuvinte într-o frază. Deși spoonerismele sunt cuvinte sau expresii în care literele sau silabele se schimbă neintenționat, creând confuzii, de asemenea, pot fi folosite în mod intenționat ca un joc de cuvinte. De obicei spoonerismele sunt spuse pentru amuzament fără dorința de a supăra pe cineva. Spoonerismul fost folosit prima oară de reverendul William Archibald Spooner (1844-1930). Exemplu: „Domnul este un leopard care împinge înainte” în loc de „Domnul este un păstor iubitor”. Sau: ”O lipsă de plăcinte” în loc de ”Un pachet de minciuni”. Spoonerism - Wikipedia, the free encyclopedia, site: <https://en.wikipedia.org/wiki/Spoonerism>, accesat 26. 07. 2024. - Palindromul, palindromuri (fr. *palindrome*) s. n. este un grup de cuvinte sau cuvinte care pot fi citite de la stânga la dreapta și de la dreapta la stânga fără să-și piardă sensul; **p.** este un joc distractiv care constă în găsirea unui cuvânt care citit și normal și invers, să aibă fie același înțeles, fie, în al doilea caz, să dea alt cuvânt. Termenul „palindrom” a fost introdus de scriitorul englez Ben Jonson (1572-1637) și provine de la cuvintele grecești *palin* (πάλιν; „înapoi”) și *dromos* (δρόμος; „drum, direcție”). Cel mai lung palindrom din lume este *Pitkä palindromi*, în limba finlandeză, creat de Teemu Paavolainen în 1992 cu 49 935 caractere. Exemplu: ”Ele ne seduc cu desenele.” *Dicționarul Explicativ al Limbii Române – DEX; Palindrom - Wikipedia*, site: <https://ro.wikipedia.org/wiki/Palindrom>, accesat 26. 07. 2024.

- Bots-Rimes este definit ca o listă de cuvinte, în care cuvintele rimează unele cu altele, făcută pentru scrierea unui poem, cuvintele din listă fiind puse în aceeași ordine în versurile poeziei. Exemplu: Cuvintele breeze, elephant, squeeze, pant, scant, please, hope, pope sunt folosite în următoarea strofă:

Escaping from the Indian breeze,
The vast, sententious elephant
Through groves of sandal loves to squeeze
And in their fragrant shade to pant;
Although the shelter there be scant,
The vivid odours soothe and please,
And while he yields to dreams of hope,
Adoring beasts surround their Pope.

Bouts-Rimés - Wikipedia, the free encyclopedia, site: <https://en.wikipedia.org/wiki/Bouts-Rimés>, accesat 26. 07. 2024.

- șaradă, șarade (fr. *charade*) s. f. Un fel de ghicitoare în versuri sau formată din cifre simbolice, desene, care propun aflarea unui cuvânt cu ajutorul părților sau silabelor lui, fiecare dintre acestea având o semnificație proprie, lucru greu de înțeles, neclar. *Dicționarul Explicativ al Limbii Române – DEX; Luc Étienne - Wikipedia, the free encyclopedia*, site: https://en.wikipedia.org/wiki/Luc_Étienne, accesat 26. 07. 2024.

67 François Le Lionnais (1901-1984) a fost un inginer chimist și scriitor francez. A fost co-fondator al mișcării literare Oulipo. *François Le Lionnais - Wikipedia, the free encyclopedia*

Jacques Bens⁶⁸ sau pe Jean Tardieu⁶⁹, Marcel Duchamp⁷⁰ și Italo Calvino⁷¹. Școala franceză contemporană, prin reprezentanții săi Tzvetan Todorov⁷², Rolan Barthes⁷³ și Gerard Genette⁷⁴ reconsideră importanța figurilor în retorică, fără a propune norme și clasificări rigide. În lucrările *Rhetorique generale*⁷⁵ și *Rhetorique de la poesie*⁷⁶ se face o reinterpretare

dia, site: https://en.wikipedia.org/.../François_Le_Lionna, accesat 26. 07. 2024.

68 Jacques Bens, născut la Cadolive în 25 martie 1931, a murit în Vaucluse pe 26 iulie 2001. A fost un scriitor, poet francez și membru fondator al Oulipo. *Jacques Bens — Wikipedia*, site: https://fr.wikipedia.org/wiki/Jacques_Ben, accesat 26. 07. 2024.

69 Jean Tardieu, născut la noiembrie 1903 în Saint-Germain-de-Joux, a murit 27 ianuarie 1995 în Créteil, a fost un scriitor francez și poet, prolific inventator care a încercat să scrie în toate genurile și toate nuanțele: comedian, metafizician, dramaturg și poet liric. A alternat poezia clasică cu vers liber cu tentative îndrăznețe de scriere informală. *Jean Tardieu — Wikipedia*, site: https://fr.wikipedia.org/wiki/Jean_Tardieu, accesat 26. 07. 2024.

70 Marcel Duchamp a fost un pictor francez format în mediul cultural eferescent al Parisului de la începutul secolului al XX-lea, într-o familie cu preocupări artistice. Duchamp lucrează în primii ani pânze de influență impresionistă. *Marcel Duchamp - Wikipedia*, site: https://ro.wikipedia.org/wiki/Marcel_Ducham, accesat 26. 07. 2024.

71 Italo Calvino a fost un ziarist și scriitor italian, printre cei mai apreciați romancieri ai secolului XX. *Italo Calvino - Wikipedia*, site: https://ro.wikipedia.org/wiki/Italo_Calvino, accesat 26. 07. 2024.

72 Tzvetan Todorov (1939-) este un semiolog, lingvist și critic literar francez de origine bulgară. Todorov a cerut azil politic în Franța în anul 1963. E unul din principalii teoreticieni ai fantasticului. *Tzvetan Todorov - Wikipedia*, site: https://ro.wikipedia.org/wiki/Tzvetan_Todorov, accesat 25. 07. 2024.

73 Roland Barthes (1915-1980) a fost un eseist, critic, filosof și teoretician al literaturii, semiotician francez. A fost unul dintre principalii animatori ai mișcării structuraliste și ai semioticii franceze. *Roland Barthes - Wikipedia*, site: https://ro.wikipedia.org/wiki/Roland_Barthes, accesat 25. 07. 2024.

74 Gérard Genette (1930-) este un teoretician literar francez. Este considerat unul dintre principalii reprezentanți ai analize structurale și ai teoriei formelor literare. *Gérard Genette - Wikipedia*, site: https://ro.wikipedia.org/wiki/Gérard_Genette, accesat 25. 07. 2024.

75 Centrul de studii poetice de la Universitatea din Liege, Belgia, prin grupul fondator format din Francis Edeline, Jean-Marie Klinkenberg, Jacques Dubois Francis Naspas, Hadelin Trignon și Philippe Minguet prin lucrarea colectivă *Rhetorique generale* (1970) a contribuit la renașterea retoricii prin furnizarea unui model explicativ al cifrelor retorice și al conceptele de lingvistică structurală. Grupul μ (numele grupului se referă la litera grecească μ care înseamnă metaforă, dar se referă și la metonimie sau metabole) a început încă din anul 1967 să facă studii interdisciplinare în retorică în poezie în semiotică, în teoria comunicării și în matematică. *Rhétorique générale - Wikipedia*, site: fr.wikipedia.org/wiki/Rhétorique_générale, accesat 25. 07. 2024.

76 În *Rhétorique de la poésie* (1977), Grupul μ a pus problema relației dintre structurile

a figurilor bazate pe concepția clasică a lui Marcus Fabius Quintilianus (Quintilian)⁷⁷ și asupra modalităților de realizare a figurilor. Printre fondatorii și teoreticienii neoreticiei, care au făcut legătura între aspectele logice ale gândirii lor și *logicile non-formale* și au readus în atenție conceptul de *claritate* printr-o nouă interpretare a realității și a noțiunii *consens/conflict*, se numără Chaim Perelman⁷⁸, Tzvetan Todorov, Nicolas Ruwet⁷⁹, Gerard Genette (1930 -), Heinrich Lausberg⁸⁰, Lucie Olbre-

și specificitatea literară a retoricii (mai ales poezia) în care conceptul de izotopie joacă un rol central. Această abordare semantică conduce va conduce spre modelul triadic (cosmos, anthropos, logo-uri), care direcționează retorica și semiotica într-o direcție antropologică. *Rhétorique de la poésie: lecture linéaire, lecture* - Google Books, site: books.google.com/books/about/Rhétorique_de_la_poésie.html?id=..., accesat 25. 07. 2024.

77 Marcus Fabius Quintilianus sau Quintilian (n. 35 - d. 100) a fost un retor și pedagog roman, fiind, alături de Cicero, unul dintre renumiții oratori și scriitori latini. Originar din Peninsula Iberică (Hispania), a studiat la Roma, devenind profesor de retorică și avocat. I s-a încredințat educația nepoților împăratului Vespasian. Lucrarea sa, *De institutione oratoria* („Despre oratorie”) este primul tratat sistematic de pedagogie, fiind un punct de referință important pentru școlile medievale de retorică și în literatura renascentistă. *Quintilian* - Wikipedia, site: <https://ro.wikipedia.org/wiki/Quintilian>, accesat 20. 07. 2024.

78 Chaim Perelman (1912-1984) lider al Școlii de la Bruxelles, este considerat fondatorul «Noii Retorici». Născut în Varșovia a emigrat în Belgia în 1925, unde a fost profesor de logică, de moralitate și metafizică la Universitatea Liberă din Bruxelles. A făcut cercetări în domenii dreptului al retoricii și al argumentului *Chaim Perelman* — Wikipédia, site: https://fr.wikipedia.org/wiki/Chaim_Perelman, accesat 20. 07. 2024.

79 Nicolas Ruwet (1932-2001) sa născut în Saive în Belgia și a studiat filologia la Liège. A fost lingvist, critic literar și analist muzical. De asemenea, s-a implicat în dezvoltarea gramaticii generative. A făcut analize obiective despre felul cum sunt legate între ele fragmentele muzicale a unei lucrări muzicale, descoperind sintaxa muzicală a lucrării. Activitatea sa în acest domeniu a constituit un fel de *semiologie* muzicală (studiarea semnelor muzicale) iar metodele sale de analiză au fost ulterior numite analiză paradigmatică (analiza flexionară motivelor muzicale). Unele dintre analizele sale muzicale au fost publicate împreună cu alte lucrări în *Langage, musique, Poesie* (Limbar, muzică, poezie, 1972). *Nicolas Ruwet* - Wikipedia, the free encyclopedia, site: https://en.wikipedia.org/wiki/Nicolas_Ruwet, accesat 26. 07. 2024.

80 Heinrich Lausberg (1912-1992) a fost lingvist și retor german. Harald Weinrich afirmă despre Lausberg că fost «un pionier al lingvisticii moderne, un clasic de retorică și un filolog absolut». Ca o recunoaștere a meritelor sale științifice, a fost numit membru al mai multor academii. Pe lângă numeroasele sale lucrări științifice, Lausberg a lucrat, de asemenea, ca dirijor coral, compozitor și aranjor. Din sistemul general de retorică Lausberg a pus accentul pe două etape distincte ale procesului de retorică: pe *dispositio* și *elocutio* dar în special pe *elocutio*, adică pe prezentarea lingvistică a unui text. Lausberg a văzut în retorică «un sistem de forme mentale și lingvistice». Lausberg a interpretat istoric

chts-Tyteca⁸¹. La stabilirea noilor reguli asupra retoricii și teoriei argumentării⁸² au contribuit decisiv *Logicile non-formale*⁸³.

Comunicarea stă la baza dezvoltării societății

Comunicarea îl însoțește pe om pe tot parcursul vieții, formându-i personalitatea. Comunicarea se realizează prin limbaj, fiind un fenomen amplu al vieții psihice umane. Cele trei sensuri ale limbajului sunt:

- Sensul larg, care este caracterizat prin percepțiile, reprezentările și sentimentele pe care le exteriorizăm.
- sensul propriu, care are în vedere mijloacele specifice de comunicare, legate de imagine (*iconoca*), de concept (conceptuală) și de sunet (auditivă).
- Limbajul total, care le însumează pe cele enumerate mai sus.

Limbajul manifestat atât individual cât și colectiv, asigură transferal informațiilor cu ajutorul unui cod (litera, cuvântul, nota muzicală). Acesta poate fi sonor (cuvinte, sunete, zgomote), vizual (plastic, pictural) sau mimico-gestual (arta coregrafică). Limbajul vorbit se situează deasupra celorlalte exprimări de limbaj. De asemenea, Cuvântul este o realitate fundamental psihologică a omului care este singura ființă grăitoare Creației.

Arta fiind o reflectare a spiritului uman, este în același timp și un mijloc de cunoaștere și de comunicare, deci un limbaj care poate exprima

structurile retorice, spunând că retorica modern datorează antichității și Evului Mediu form actuală de exprimare. *Heinrich Lausberg* – *Wikipedia*, site: https://de.wikipedia.org/wiki/Heinrich_Lausberg, accesat 26. 07. 2024.

81 Lucie Olbrechts-Tyteca (1899 - 1987) a studiat științele umaniste și metodele sociale științifice la Universitatea din Bruxelles. A sprijini cercetarea filosofului Chaim Perelman cu privire la teoria și logica argumentării și independent a dezvoltat noile aspecte ale *Neo-Retoricii*. A scris în 1974 lucrarea de retorică și benzi desenate, *Le Comique du Discours*. *Lucie Olbrechts-Tyteca* - *Wikipedia, the free encyclopedia*, site: https://en.wikipedia.org/wiki/Lucie_Olbrechts-Tyt, accesat 26. 07. 2024.

82 Cercetările actuale asupra argumentării încearcă să asigure un echilibru și o armonizare între tendințele neoreticii, ale logicii naturale și ale teoriei discursului. (n.a.)

83 *Logicile non-formale*: Logica sentimentelor (RIBOT), Logica socială (TARDE), Logica valorilor (GOBLOT), Logica epistemică, logicile deontice, logica normelor (KALINOWSKI), Logica acțiunilor (G.H.von WRIGHT), Logica contradictorie (St. LUPASCO), Modelul matematic (F. GONSETH), Sistemele gramaticii *floue* (ZADEH) etc. Silvia Săvulescu, *Retorică și Teoria Argumentării*, Curs la SNSPA, Facultatea de Comunicare și Relații Publice, „David Ogilvy”, Editura Comunicare.ro, București, 2004, p. 19.

ceea ce spun cuvintele, dar mai ales ceea ce ele nu pot să exprime. Prin comparație, limbajul artistic care are un mod de adresare indirect, ambiguu, asociativ și care stimulează imaginația, limbajul științific are un mod de adresare direct, precis, transparent care apelează la gândirea logică. Muzica este un limbaj de comunicare specific omului care transmite stări afective prin forța ei afectogenă și incită voința (obligă la un răspuns în plan psihic) prin forța ei dinamogenă. În mod specific, apostolul Pavel încurajează pe credincioși să comunice între ei prin Psalmi, Cântări duhovnicești și Cântări de laudă, aducând în același timp laudă lui Dumnezeu prin cântare spirituală: „Vorbiți între voi cu psalmi, cu cântări de laudă și cu cântări duhovnicești și aduceți din toată inima laudă Domnului.” (Efeseni 5:19; comp. Coloseni 3:16). El îi îndeamnă pe credincioșii din Corint ca atunci când se întâlnesc să comunice între ei atât prin cântare cât și prin vorbire: „Când vă adunați laolaltă, dacă unul are o cântare, altul o învățătură, altul o descoperire, altul o vorbă în altă limbă, altul o tălmăcire, toate să se facă spre zidirea sufletească.” (1 Corinteni 14:26)

Prin urmare, cuvântul, cântecul, limbajul în ansamblul său trebuie să edifice spiritual prin cursivitatea informațiilor, nu să producă haos și dezordine verbală și emoțională. Omul preocupat de propriile angoase, nu are dorința să comunice, el fiind într-o stare pasivă, neputând să-și controleze vorbirea sau acțiunile sale în general. El este animat de puterea lui proprie, mai degrabă de inspirația cultural colectivă. Un extremist va încerca să monopolizeze tot timpul de vorbire și comunicare, în detrimentul revelației culturale. Un om needucat nu poate avea stăpânire de sine, ci mai degrabă, după Frédéric Louis Godet (1812-1900), el crede că orice sporire a stării de sine ar duce la o scădere a activității intelectuale sau conștiinței de sine a celorlalți. Un individualist se eschivează instrucțiunilor colective, încercând să stabilească când și cât de mult să vorbească. Prin urmare într-o societate aflată în haos și dezordine, putem fi siguri că acea societate nu se află sub controlul bunului simț și al ordinii comunitare. Extremismul va produce întotdeauna excесе culturale care vor îngreuna mentalul colectiv și exprimarea de bun simț, dând naștere la abuzuri și libertinaje stânenitoare și contradictorii. Extremismul nu este capabil să depășească faza de imaturitate în gândire, preferând lucrurile strălucitoare, celor stabile cultural. Este evident că extremismul cotidian nu este deschis să asculte Cuvântul adevărului ci mai degrabă să inventeze limbaje intraductibile, tocmai pentru a-și impune propria agendă culturală. O astfel de gândire și de comportament

abuziv va duce la excese menite să elimine orice reguli ale unei societăți echilibrate și de bun simț. Esența comunicării retorice este atât informație cât mai ales trăire.

Ținta extremiștilor va fi întotdeauna omul simplu, needucat și vulnerabil căruia i se oferă speranțe false de viață, dându-le impresia că în lipsa lor, n-ar avea nicio altă alternativă viabilă de trai. Oamenii, în general, indiferent de coeficientul de inteligență, de statutul social sau de nivelul de cultură deținut, simt nevoia de nădejde în ceva. Dumnezeu ne-a creat să avem un scop în viață, cu motivații pentru care să sperăm și cu entuziasm pentru viitor. Extremismul simte nevoia de a controla masele, să preia frâiele unor comunități sau chiar ale unor țări. Individualistul refuză moderația și alternativa, având ca scop schimbarea radicală a regulilor societății prin implementarea neîncrederii în democrație și în instituțiile europene. Extremiștii preferă cele două forme de cenzură – cea structural și cea psihică. Individualismul este atitudinea celui care subordonează interesele colective celor personale, fiind preocupat numai de propria persoană. Individualismul este „concepția etică, de atitudine morală retrogradă manifestată prin situarea intereselor egoiste ale individului mai presus de cele colective”⁸⁴. Prin educație, iau naștere relații constructive îndreptate spre atingerea scopului viziunii educației de modelare a caracterului omului contemporan spre integritate și corectitudine publică. De asemenea, educația conferă echitate comportamentală în respectarea drepturilor și îndatoririlor fiecărui individ în societate printr-un tratament nepărtinitor, din toate punctele de vedere. Solidaritatea este opusul individualismului și extremismului, prin care membrii societății formează o comunitate incluzivă care lucrează împreună, ca egali, în folosul serviciului public de educație. Educația devine eficientă atunci când omul învață și progresează spre potențialul său maxim, spre o viață de calitate. Și nu în ultimul rând, autonomia profesională presupune „responsabilizarea fiecărui individ implicat în educație, comunicare transparentă și urmărirea interesului beneficiarilor actului educațional”⁸⁵.

Pluralismul religios, în efortul de a-l înțelege pe semenul său, are dificultăți de acceptare doctrinară a religiilor, principala reticență reprezentând amestecurile doctrinare, care pot fi un risc neasumat de nici una

84 Individualism, *Dex individualism, individualism, definiție ...*, site: dex.ro <https://m.dex.ro › individualism>, accesat în 31.07.2024.

85 *Educația ne unește*, situl: Ministerul Educației, <https://www.edu.ro › sites › default › files>, accesat în 31.07.2024.

dintre confesiunile religioase. Pluralismul religios abordat din perspectiva libertății personale, nu se poate exprima decât în democrație, unde libertatea conștiinței acționează în acord cu propria conștiință a convingerilor morale și ideologice. Pluralismul religios definește societatea contemporană unde se întâlnesc creștini, evrei, musulmani, hinduși, budiști, confucianiști, ateii și agnostici atât în proximitate spațială, cât și în relații complexe de natură economică, politico-socială și cultural-religioasă. Pluralismul religios în societatea modernă presupune existența mai multor tradiții religioase, fiind asociat altor domenii, cum ar fi: pluralismul cultural, pluralismul ideologic, pluralismul politic sau pluralismul etnic. Pluralismului religios, din perspectiva istorică și mai ales teologică, reprezintă ancorarea în realitățile contemporane, și nicidecum nu înseamnă renunțarea la atașamentul față de propria credință. Una din trăsăturile pluralismului religios o reprezintă toleranța dialogului autentic, în care oamenii adoptă nu numai o atitudine tolerantă și activă în a-l înțelege pe celălalt dar să acorde și celor cu care nu sunt de acord același respect pe care ei înșiși speră să-l primească. În acest context, discursul oratoric are datoria de a crea punți de dialog între oameni de confesiuni diferite, de poziții sociale, de situații economice sau gândiri politice eterogene.

Discursul oratoric⁸⁶ modern este caracterizat prin exprimare directă, potrivit cu scopul propus, utilitate practică, spontaneitate, stereotipie. Noile discursuri persuasive, având pragmatism și retorică proprie, utilizează diverse procedee (spații comune, expuneri, figuri), adaptându-le sistemului retoric al antichității. În formarea specialiștilor în comunicare se pune accent pe studierea textelor politice și publicitare cu ajutorul pedagogiei și criticii retorice.

86 Discursul oratoric. Text scris urmând legile și tehnicile de compoziție precise (stabilite și studiate de retorică), destinat a fi pronunțat în fața unui număr mare de auditori pe care încearcă să-i convingă. *Persuasiunea* (spre deosebire de demonstrație) nu aparține numai logosului ci se plasează sub o dublă determinare: pe de-o parte autoritatea morală a autorului și a cauzei sale (ethos), pe de altă parte sentimentele pe care le trezește la cei care formează auditorul discursului (pathos). De aceea, în discursul său, pentru a-și atinge scopul, oratorul folosește mai degrabă *entimema aluzivă* și *metafora* decât *silogismul* sau *analogia*. Normele de producere a discursului oratoric cer: a) ca discursul să fie adaptat la scopurile sale și la auditorul său și b) fiecare dintre părțile discursului să contribuie la realizarea funcției sale persuasive. Retorica antică distingea trei genuri ale discursului oratoric în funcție de situația de enunțare și de obiectivele sale: epidictic, juridic, deliberativ. Silvia Săvulescu, *Ibidem*, p. 20.

În cadrul disciplinelor teologice, Alexandru Țiclea oferă o definiție foarte frumoasă cu privire la omiletică:

Din studiul Bibliei și revelarea învățăturilor sale a luat naștere Omiletica – disciplină teologică, asemănătoare Retoricii, sau chiar fiică a acesteia, precum și Omilia - discurs similar predicii, grație slujitorilor bisericii devotați, culți și talentați în cuvântul lor.⁸⁷

Omul își exprimă gândirea cu ajutorul vorbirii și prin scris. Marii oratori creștini au studiat retorica la școlile teologice, alături de alte discipline complementare retoricii. Unii dintre ei au fost retori sau au practicat avocatura înainte de a fi prelați. Tertulian înainte de a fi avocat a studiat retorica. Ciprian a fost retor în Cartagina iar Lactantiu a studiat retorica după care a devenit profesor de retorică în Nicomidia. Dar cel mai mare Orator al omenirii a fost Isus Hristos care a propovăduit Sfintele Scripturi cum nu a mai făcut-o nimeni⁸⁸. Noroadale erau uimite de cuvântările lui Isus Hristos și de învățăturile Sale, pentru că „El îi învăța ca unul care avea putere, nu cum îi învățau cărturarii lor” (Matei 7: 29). De asemenea, apozii trimiși de preoții iudei să-l prindă pe Isus au afirmat plini de uimire dar și de reverență: „Niciodată n-a vorbit vreun om ca omul acesta” (Ioan 7:46).

Predica de pe Munte⁸⁹ este considerată cea mai strălucită Cuvântare divino-umană care s-a spus vreodată, fiind punctul de plecare pentru oratoria creștină: „Unul singur este Învățătorul vostru: Hristos”. (Matei 23:8)

Isus Hristos rămâne unic prin afirmarea plină de frumusețe și putere de convingere a adevărului (calități necesare omileticii) prin care trezește și curăță ființa umană spre mântuire. Isus Hristos face cunoscută dogmatica divină, folosind în cuvântările Sale peste 30 de alegorii și tablouri sugestive luate din agricultură, piscicultură, din relații familiale și sociale, din contextul familiei regale, etc. Toate aceste exemple se pot aplica și în zilele noastre. Înainte de a se înălța la cer, Isus Hristos le-a spus ucenicilor să aștepte la Ierusalim coborârea Duhului Sfânt:

87 *Retorica - Curs Universitar - Alexandru Țiclea - Scribd, site: ro.scribd.com/doc/.../Retorica-Curs-Universitar-Alexandru-Țiclea*, p. 12, accesat 27. 07. 2024.

88 „Cel dintâi și cel mai mare predicator creștin a fost Isus Hristos, iar Evanghelia pe care a propovăduit-o reprezintă temelia predicii creștine. Despre nici un alt învățător nu s-a spus vreodată: „niciodată n-a vorbit un om ca Omul Acesta (Ioan 7;46). *Rasfoieste cartea - Universul Juridic*, site: universuljuridic.ro/carte/retorica-/rasfoire, p. 19, accesat 15. 07. 2024.

89 *Biblia sau Sfânta Scriptură și Noul Testament cu Trimiteri*, Evanghelia după Matei, “Predica de pe Munte”, cap. 5-7.

Și iată că voi trimite peste voi făgăduința Tatălui Meu. (Luca 24: 49);

Și Eu voi ruga pe Tatăl, și El vă va da un alt Mângâietor, care să rămână cu voi în veac. (Ioan 14: 16);

Și voi veți primi o putere, când Se va pogori Duhul Sfânt peste voi. (Faptele Apostolilor 1: 8)

Despre Duhul Sfânt, Isus Hristos le spunea ucenicilor:

când va veni Mângâietorul, Duhul adevărului, are să vă călăuzească în tot adevărul; căci El nu va vorbi de la El, ci va vorbi tot ce va fi auzit, și vă va descoperi lucrurile viitoare;

Mângâietorul, adică Duhul Sfânt, pe care-L va trimite Tatăl, în Numele Meu, vă va învăța toate lucrurile, și vă va aduce aminte de tot ce v'am spus Eu. (Ioan 14: 26; 16: 13)

Duhul Sfânt este Cel care descoperă tainele vorbirii, celor care slujesc Biserica prin Cuvânt. Apostolii nu erau școliți la institute teologice nici nu învățaseră știința oratoriei antice, dar aveau școala Duhului Sfânt: „După aceste vorbe, a suflat peste ei, și le-a zis: Luați Duh Sfânt! care are să vă călăuzească în tot adevărul.” (Ioan 20: 22)

Apostolii au mers cu Mântuitorul, de unde au învățat adevărurile lui Dumnezeu, au cunoscut Scripturile și au trăit o viață de sfințenie alături de Isus Hristos. Prin limbajul inspirat al Duhului Sfânt, ei au putut să exprime cu ușurință, pe înțelesul ascultătorilor, ideile pe care le dețineau foarte clar în minte, aceasta fiind și regula de aur a oratoriei: „cine stăpânește bine ideile, adică cel ce are noțiunile clare în minte, le poate prezenta cu ușurință și în cuvinte.”⁹⁰

Apostolul Pavel recunoaște, cu smerenie și evlavie, că „vorbirea” lui despre lucrurile lui Dumnezeu nu este făcută: „cu vorbiri învățate de la înțelepciunea omenească, ci cu vorbiri învățate de la Duhul Sfânt, întrebuițând o vorbire duhovnicească pentru lucrurile duhovnicești.” (I Corinteni 2: 13)

De asemenea, apostolul Pavel, în epistolele trimise bisericii din Roma și bisericii din Corint⁹¹, vorbește despre talentul în vorbire ale apostolilor ca fiind un dar al Duhului Sfânt:

De pildă, unuia îi este dat prin Duhul să vorbească despre înțelepciune; altuia, să vorbească despre cunoștință, datorită aceluiași Duh;

90 *Universul Juridic*, site: www.universuljuridic.ro, p. 19, accesat 04. 07. 2024.

91 Despre darurile Duhului Sfânt în *Biblia sau Sfânta Scriptură și Noului Testament cu Trimiteri*, Epistola Apostolului Pavel către Romani, cap. 12 și Epistola Apostolului Pavel către I Corinteni, cap. 12-14.

altuia, credința, prin același Duh; altuia, darul tămăduirilor, prin același Duh; altuia, puterea să facă minuni; altuia, proorocia; altuia, deosebirea duhurilor; altuia, felurite limbi și altuia tălmăcirea limbilor. Dar toate aceste lucruri le face Unul și același Duh, care dă fiecăruia în parte, cum voiește. (I Corinteni 12: 8-11)

O vorbire clară și înțeleaptă poate zidi Biserica, dacă se face în dragoste și cu scopul de sfătuire și mângâiere: „Cine proorocește, dimpotrivă, vorbește oamenilor spre zidire, sfătuire și mângâiere.” (I Corinteni 14: 3)

În Răsărit cei mai cunoscuți oratori creștini au fost: - Origen⁹², primul teolog creștin care a lăsat o operă imensă structurată în felul următor: texte exegetice: *Scolii*, *Comentarii*, *Omilii* (nu toate omiliile s-au păstrat dar predicile sale cuprind aproape întreaga Biblie); texte teologice; *Despre principii*, (primul tratat creștin de teologie sistematică, anul 230 d. Hr.). În

92 Origene (în greacă: Ωριγένης, ca.185 - ca. 254) a fost un învățat și teolog creștin, considerat ca fiind unul dintre cei mai renumiți Sfinți Părinți ai Bisericii. Se crede că s-a născut în Alexandria (Egipt) și că a decedat la Tyr / Tir, în Fenicia. Origene a lăsat o operă imensă (șase mii de suluri de pergament), structurabilă astfel:

a) texte exegetice

Scolii,

Comentarii

Omilii

b) texte teologice

Despre principii, (anul 230) – primul tratat creștin de teologie sistematică. În partea a 4-a dezvoltă propriul său sistem de interpretare alegorică.

Contra lui Celsus,

Despre rugăciune,

Exortăție la martiriu,

Convorbiri cu Heraclide,

Despre Paște,

Despre înviere,

Despre naturi,

Stromate – ultimele trei fiind pierdute.

„Hexapla”. În cea mai mare parte, Hexapla consta din textul Vechiului Testament dispus pe 6 coloane paralele, așezate astfel: (1) textul ebraic; (2) textul ebraic transliterat cu caractere grecești; (3) versiunea greacă a lui Aquila, (4) versiunea greacă a lui Symmachus; (5) Septuaginta; (6) versiunea greacă a lui Theodotion;

Mai multe despre Origen se pot citi în *Dicționar enciclopedic*, Vol. I., A – C. Editura Enciclopedică, București, 1993; *Mic dicționar enciclopedic*, Ediția a II-a, revăzută și adăugită, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978; Alfred Bertholet, *Dicționarul Religiei*, p. 320; Origen - Wikipedia, site: ro.wikipedia.org/wiki/Origene, accesat 05.07.2024.

partea a 4-a dezvoltă propriul său sistem de interpretare alegorică: *Contra lui Celsus*; *Despre rugăciune*; *Exortare la martiriu*; *Convorbiri cu Heraclide*; *Despre Paște*; *Despre înviere*; *Despre nature*; *Stromate* (ultimele trei fiind pierdute); *Hexapla* (în cea mai mare parte Hexapla consta din textul Vechiului Testament dispus pe 6 coloane paralele, așezate astfel: textul ebraic; textul ebraic transliterat cu caractere grecești; versiunea greacă a lui Aquila, versiunea greacă a lui Theodotion și versiunea greacă a lui Symmachus; Septuaginta).

- Sfântul Vasile cel Mare⁹³ de la care au rămas 22 de omilii și 24 de cuvântări dogmatice, morale, panegirice și pedagogice iar în lucrarea sa *Învățăături morale* stabilește reguli pentru predicatori.

- Sfântul Ioan Gură de Aur⁹⁴, teoretician omiletic, este recunoscut drept cel mai mare predicator din perioada patristică. *Tratatul despre preoție* și *Omilia despre predică* sunt lucrări de referință în studiul oratoriei. În viziunea lui Ioan Gură de Aur, discursul trebuie să aibă un limbaj viu, trepidant, cu expresii și fraze care să surprindă prin aplicabilitate la contextul social și relațional contemporan ascultătorilor. De asemenea, predica trebuie să surprindă problematica contemporană în contextul Bibliei. Bun cunoscător al Sfintelor Scripturi, Sfântul Ioan Gură de Aur considera că prin predică omul este adus în fața Cuvântului lui Dumnezeu care poate să-l hrănească, să-l vindece, să-l povățuiască și să-l îndrepte către înțelepciunea divină:

Toată Scriptura este insuflată de Dumnezeu și de folos ca să învețe, să mustre, să îndrepte, să dea înțelepciune în neprihănire, pentru ca

93 Vasile din Cezareea Cappadociei (330-379 d. Hr.) cunoscut sub numele Vasile cel Mare a fost un arhiepiscop din secolul al IV-lea, considerat doctor al Bisericii și unul din cei trei doctori răsăriteni ai Bisericii, alături de Grigore de Nazianz și Ioan Gură de Aur. Mai multe date despre Vasile cel Mare, în Alfred Bertholet, *Dicționarul Religiiilor*, p. 484; John H. Willey *Chrysostom: The Orator*, Cincinnati: Jennings and Graham, 1906; Pauline Allen & Wendy Mayer; *John Chrysostom*, Routledge, ISBN 0-415-18252, 2000; *Vasile cel Mare - Wikipedia*, site: ro.wikipedia.org/wiki/Vasile_cel_Mare, accesat 05. 07. 2024.

94 Ioan Gură de Aur, cunoscut și ca Ioan Chrysostom (în greacă *Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος*, n. 347 în Antiohia – d. 407), a fost arhiepiscop de Constantinopol, una din cele mai importante figuri ale patrologiei creștine, considerat sfânt deopotrivă în Biserica Răsăriteană și în Biserica Apuseană, care îl venerază cu titlul de doctor al Bisericii. A adoptat o poziție împotriva creștinilor iudaizanți cu opt predici în acest sens, având astfel un rol în dezvoltarea antisemitismului creștin. Mai multe informații despre Ioan Gură de Aur, în *Ioan Gură de Aur - Wikipedia*, site: ro.wikipedia.org/wiki/Ioan_Gură_de_Aur, accesat 05. 07. 2024.

omul lui Dumnezeu să fie desăvârșit și destoinic pentru orice lucrare bună. (2 Timotei 3: 16,17)

Predica trebuie să hrănească, să modeleze și să formeze caractere: „Cine proorocește, dimpotrivă, vorbește oamenilor spre zidire, sfătuire și mângâiere... pentru ca să capete biserica zidire sufletească.” (1 Corinteni 14: 3, 5b)

De asemenea cântarea în biserică are scopul de zidire a sufletelor:

Voi cânta cu duhul, dar voi cânta și cu mintea... dacă unul din voi are o cântare, altul o învățătură, altul o descoperire, altul o vorbă în altă limbă, altul o tălmăcire, toate să se facă spre zidirea sufletească. (1 Corinteni 14: 15, 26)

Pentru Sf. Ioan Gură de Aur:

Cuvântul reprezintă o perenitate creatoare. Când mângâie este „aur”, când biciuie este „foc”. Cuvintele sunt puține, dar mare e comoara ascunsă în ele și se cuvine ca cei cu mintea trează și cu luare aminte să nu se oprească la suprafață, ci să pătrundă în adâncurile semnificației lor.⁹⁵

Convins fiind că “omul nu trăiește doar cu pâine, ci și cu tot cuvântul care iese din gura lui Dumnezeu” (Matei 4:3), Sf. Ioan Gură de Aur folosește cuvântul ca pe un ctitor care zidește, ca pe o adevărată hrană a sufletului și ca pe o forță ce poate schimba, modela, forma și îndrepta caractere. Pentru a da roade și pentru a zidi cu adevărat, înlănțuirea cuvintelor trebuie să fie ca un șuvoi puternic, să aibă cursivitatea și forța semnificației. Din bogățiile oratorice ale lui Ioan Gură de Aur, se remarcă un pasaj referitor la Măreția lui Dumnezeu:

Dumnezeu e mare în Sine Însuși, Dumnezeu este mare în lucrurile Sale. În Sine Însuși Dumnezeu este Ființa Infinită, Perfecțiune fără margine, Veșnicie fără sfârșit, Frumusețe fără amestecare. Dumnezeu ne este inaccesibil. El locuiește, în lumină neapropiată. Nimeni nu l-a văzut pe Dumnezeu, nici nu poate să-L vadă... nimeni nu-L cunoaște pe Dumnezeu decât Fiul. Însă acest Dumnezeu, atât de mare, atât de neaccesibil în El Însuși, a socotit demn să ni se arate nouă sub vălul lucrurilor create, și dacă măreția Sa cea intimă ne scapă, măreția pe care o îmbracă lucrurile Sale ni-L fac cunoscut în mod minunat.⁹⁶

95 *Răsfoieste cartea - Universul Juridic*, site: universuljuridic.ro/carte/retorica-editia-a-iii-a...si.../rasfoire/, accesat 30. 07. 2024.

96 *Bogățiile oratorice ale Sfântului Ioan Gură de Aur*, traducere din limba franceză de diaco-

- Xenophan⁹⁷, gânditor grec, spunea:

Unul este Dumnezeu! Unul care nu se aseamănă nici cu gânditorii, nici cu gândirea. Spiritualitatea Sa nu este cu nimic țărnută. El este numai văz, numai gândire, numai auz și cu spiritualitatea rațiunii Sale conduce totul într-o veșnică ușurință. Dumnezeu este veșnic nedevenit și de aceea El este netrecător, căci tot ceea ce este trecător e sortit apuneri. El rămâne mereu în același loc și nemișcat. Nimic nu-l poate determina ca să se miște aici sau acolo. Căci fără de nici o oboseală conduce El universul numai prin puterea gândirii spiritului Său.⁹⁸

Biblia ne arată că Isus Hristos nu a fost produsul școlii de teologie iudaice, din contră, El a fost un opozant al cărturarilor din vremea Sa. Mântuitorul a tâlcuit Sfintele Scripturi, îmbrăcând menirea omului și relațiile lui cu Dumnezeu în iubire, până la iubirea supremă aducătoare de jertfă:

Fiindcă atât de mult a iubit Dumnezeu Lumea, că a dat pe singurul Lui Fi, pentru ca oricine crede în El, să nu moară, ci să aibă viața veșnică (Ioan 3: 16);

Vă dau o poruncă nouă: să vă iubiți unii pe alții; cum v'am iubit Eu, așa să vă iubiți și voi unii pe alții. (Ioan 13: 34).

Concluzie

Quintilian spunea că: „omul a primit facultatea de a vorbi odată cu nașterea sa (căci fără îndoială acesta este începutul vorbirii), că nevoia l-a împins să o cultive și să o dezvolte, iar metoda și exercițiul i-au dat desăvârșire.”⁹⁹

nul Gheorghe Bărbuț (adaptare de autor), Editată de Mănăstirea *Portărița*, jud. Satu Mare, 2002, p. 4; *Universul Juridic*, site: www.universuljuridic.ro, p. 21, accesat 09. 07. 2024.

97 Xenophon din Kolophon (cca. 570-480 î. Hr.) este cel dintâi gânditor grec antic care, prin distrugătoarea sa critică la adresa politeismului și prin geniala sa concepție despre Unul-Divinitate, a deschis calea spre înțelegerea existenței metafizice a lui Dumnezeu. Ideile acestui vechi filozof al religiei vor influența și pe unii Părinți ai Bisericii. Acesta a fost o mare personalitate filozofică-morală, influențat puternic de concepția lui Anaximandru și de către valul puternic de misticism, ce invadase în sec. VI î.Hr. Elada și a entuziasmat spiritele. Mai multe informații despre Xenophon în *Dicționarul Religiei*, p. 498; *Dicționar Enciclopedic Român*, vol. IV, Editura Politică, București, 1966, p. 920.

98 *Xenophon din Kolophon* - *CrestinOrtodox.ro*, site: www.crestinortodox.ro/religie.../xenophon-kolophon-71720.html, accesat 09. 07. 2024.

99 *Quintilian – Originea retoricii* - *Avocatura COM*, site: www.avocatura.com/quintilian-originea-retoricii-s434.html, accesat 15. 04. 2016.

Odată cu primul țipăt al pruncului abia născut, se naște emisia sonoră, aerul invadează plămânii și oxigenează creierul, funcțiile vitale ale corpului încep să funcționeze și să se manifeste organizat, coardele vocale își încep traviul iar scoarța cerebrală, sub imperiul vieții afective, desăvârșește acest proces și primele cuvinte se vor articula. Prin cuvinte, copilul poate să-și exprime dorințele și sentimentele. Cu timpul, țipătul se va transforma în cuvinte iar apoi, prin educație, oamenii vor deveni recitatori de poeme, oratori celebrii, vor deveni savanți ce vor forma gânditori elocinți:

Un țipăt, un strigăt, o gângăvire, exprimă viața și miracolul ei; farmecul rostirii unui poem este manifestarea superioară a evoluției umane prin muncă și cultură, este sinteza exigențelor și posibilităților omului de a afla, a reține, a încărca expresia sa primară, de a fi, de a păstra și a deveni.¹⁰⁰

Calitățile oratorice sunt folositoare în majoritatea profesiilor, cum ar fi cele din jurnalism, management, relații publice și vânzări, administrație, etc.

Așadar, dobândirea calităților oratorice poate fi de un real ajutor, aducând multe foloase. Cu toate acestea, neliniștea și emoțiile ne pot inunda ființa numai la gândul că vom fi în fața publicului.

Retorica reprezintă o caracteristică importantă a educației în cultura actuală, ea regăsindu-se în reclama comercială, în tehnica afișului, în propaganda politică și activitatea religioasă, etc. În mod curent, ideea de orator se extinde la cea de „autor”, iar dacă se face referire la retorica didactică, ideea de „auditor” cuprinde atât interlocutorul, cât și cititorul sau autorul în procesul deliberării cu sine însuși. În ce privește neo-retorica, fiind în opoziție cu logica formală prin explorarea rațiunii concrete, aceasta se vrea în esență o teorie a argumentării. Teoria demonstrației folosește probe corecte conforme cu regulile unanim acceptate și probe care nu îndeplinesc aceste condiții. În teoria argumentației lucrurile sunt mai complexe. Argumentele pot demonstra cu claritate un concept, o imagine, un fenomen, un adevăr sau pot revela atributele și voința lui Dumnezeu. Folosirea argumentelor însă cu prea mare obstinație poate duce la un rezultat contrar sau chiar ridicol la un moment dat, zdruncinând încrederea interlocutorului în teza propusă. Auditoriul poate admite rațional demonstrația dar dacă nu este persuadat nu trece în mod obligatoriu la acțiune. De aceea, toate elementele care definesc știința și arta vorbirii au importanța și semnificația lor pentru un discurs elocvent.

100 Cella Dima, *De la Vorbire la Elocvență*, București, Editura Albatros, 1982, p. 12.

Pragmatismul retoricii creștine s-a adaptat vremurilor actuale pentru a hrăni, a modela și a forma caractere puternice care să se integreze într-o societate tot mai individualistă și extremistă în privința valorilor umanității. De la libertatea în Hristos pe care omul o poate dobândi în chip liturgic-ecclesial, de-a lungul istoriei creștine, acesta a trecut la libertatea văzută în perspectivă psihologică, sociologică sau a diferitelor etici, libertate ce se poate rezuma în definiția: „libertatea este necesitatea înțeleasă și devenită conștientă. Suntem liberi în măsura în care știm că suntem liberi, în măsura în care avem conștiința libertății și conștiința conștiinței libertății.”¹⁰¹. Oratorul trebuie să aibă puterea ca prin rostire să contribuie la satisfacerea setei de frumos, de împlinire intelectuală și spirituală. Eleganța în vorbire este componenta educației estetice egală cu un conținut valoros care-l înalță pe cel ce ascultă, îi stimulează imaginația, dorința de frumos și de mai bine. Un discurs elocvent este o treaptă superioară în educația estetică a oamenilor. Genul oratoric elocvent este o formă de culturalizare a auditoriului cu o capacitate de pătrundere imediată în înțelegerea și sensibilitatea lui. Vorbitorul trebuie să aibă sensibilitate, inteligență, cultură, elevație morală, să cunoască cerințele prezentului și viitorului și să fie dinamic. Scopurile pe care trebuie să le urmărească oratorul sunt să instruiască, să impresioneze, să încante, să îl facă pe celălalt să se simtă minunat după ce reușește să-l convingă de justetea afirmațiilor sale:

„Abilitatea de a-i convinge pe alții să privească lucrurile din perspectiva ta, să fie de acord cu ideile tale și cu tot ce vrei tu este o artă și o știință” (Cristian Caraman).

Oratorul trebuie să cunoască lumea din jur și oamenii cu care se intersectează pentru a crea o relație cu aceștia bazată pe respect reciproc. Discursul reprezintă un mijloc de comunicare cu funcții sociale (cultură, știință, morală) între om și universul său, între om și societatea sa, între om și morala sa. Discursul va deveni artă adevărată, principiu activ dacă va sluji societatea, iar conținutul său dublat de fantezia, erudiția și tehnica vorbitorului va împlini nevoia de cunoașterea, de adevăr și de poezie a auditoriului. Vorbirea oratorului trebuie să aibă claritate, sens, simplitate și naturalețe, altfel spus, frumusețe în redarea cuvântului: „Cuvântul, este reprezentantul cel mai corect al gândului”¹⁰² (K. Stanislavski).

101 *Pluralismul religios, o încercare de a-l înțelege pe celălalt*, site: Ziarul Lumina, <https://ziarulumina.ro> > societate > pluralismul-religios-..., accesat în 31.07. 2024.

102 *Dicție - Cursuri Actorie*, site: www.cursuri-actorie.ro/#!curs-dicție/c1qe4, accesat 01.08.2024..

Un om cult și bine intenționat vine în întâmpinarea auditoriului, discursul său contribuind la educația estetică a auditoriului, la formarea și dezvoltarea potențialului său ideologic, artistic și științific. Discursul elocvent trebuie să solicite interesul, atât latura spontană cât și cea rațională. El va dezvolta sensibilitatea la înțelegerea tuturor categoriilor cunoașterii. El trebuie să trezească curiozitatea și dorința de a dobândi acel spor de învățăminte, de comportamente pe care ascultătorul nu poate singur să și le asimileze. Țelul unui discurs este de a influența sentimente, voință, gândire, de a transforma aprecierea fenomenelor realității, integrându-l în suflul epocii contemporane. Misiunea oratorului este de a-i trezi auditoriului emoția estetică, vibrația, afectivitatea, interesul, curiozitatea, entuziasmul, căci mersul îi cere „să informeze, să miște și să placă”¹⁰³ Discursul își îndeplinește rolul său de educator estetic când oratorul prin elocvența sa își conturează ideile cu imagini concret senzoriale și se adresează sensibilității, inteligenței și idealurilor omenești, aducându-și astfel aportul la formarea conștiinței sociale, la dezvoltarea gustului estetic, la întărirea drumurilor paralele între ideologie, știință și artă. Oratorul este o cronică rostită a timpului său. Prin căldura, puterea și forța de sugestie a cuvântului care exprimă logica, inteligența, sensibilitatea, vorbirea datorită talentului, sânguinței și culturii, atinge acea treaptă căutată de toți profesioniștii cuvântului – *Elocvența*.

Prin puterea Cuvântului educația își atinge scopul de formare a caracterelor puternice în efortul de a-l înțelege pe semenul său. Prin educație¹⁰⁴, iau naștere relații constructive îndreptate spre atingerea scopului viziunii educației de modelare a caracterului omului contemporan spre integritate și corectitudine publică. De asemenea, educația conferă echitate comportamentală în respectarea drepturilor și îndatoririlor fiecărui individ în societate printr-un tratament nepărtinitor, din toate punctele de vedere. Educația devine eficientă atunci când omul învață și progresează spre potențialul său maxim, spre o viață de calitate. Pluralismul religios abordat din perspectiva libertății personale, nu se poate exprima decât în democrație, unde libertatea conștiinței acționează în acord cu propria conștiință a convingerilor morale și ideologice. Pluralismului religios, din perspectiva

103 *Drept Diplomatic - Scribd*, site: ro.scribd.com/doc/208986188/42218403-Drept-Diplomatic, accesat 01.08.2024.

104 Ioan-Gheorghe Rotaru, “Current Values of Education and Culture”, în *Proceedings of the 23th International RAIS Conference on Social Sciences and Humanities*, August 15-16, 2021, Princeton, NJ, United States of America, pp. 87-92.

istorică și mai ales teologică, reprezintă ancorarea în realitățile contemporane, și nicidecum nu înseamnă renunțarea la atașamentul față de propria credință. Una din trăsăturile pluralismului religios o reprezintă toleranța dialogului autentic, în care oamenii adoptă nu numai o atitudine tolerantă și activă în a-l înțelege pe celălalt dar să acorde și celor cu care nu sunt de acord același respect pe care ei înșiși speră să-l primească. În acest context, discursul oratoric are datoria de a crea punți de dialog între oameni de confesiuni diferite, de poziții sociale, de situații economice sau gândiri politice eterogene.

Pluralismul religios este reflectat, în mare măsură, de pluralismul contemporan al cunoașterii filozofice și cunoașterii științifice. Pluralitatea teologiilor este reflectată într-o multitudine de discipline, fiecare având un material științific consistent, metode de cercetare foarte diferite, dar care au puține contacte cu disciplinele înrudite sau apropiate¹⁰⁵ În acest climat educațional modern și al pluralismului intelectual social, religios, politic sau economic, un expert într-un anumit domeniu nu va fi un ignorant în celelalte domenii ale cunoașterii contemporane. În contextul individualismului și extremismului cotidian, creștinii trebuie să vestească în permanență Evanghelia mântuirii. În felul acesta, Dumnezeu poate fi preamărit în Isus Hristos „în totul și în toate”, prin educația pluralismului religios al oamenilor. Pluralismul contemporan trebuie să cultive dialogul și să renunțe la tonul extremist și excesiv polemic, pentru a face loc unui climat al probității intelectuale, al sincerității, al eliberării spirituale. În contextul actual, prin dialog onest și rezonabil opiniile extremiste, credințele diferite și convingerile divergente pot coexista într-un climat firesc și netulburat. În contextul cultural contemporan, nimeni nu poate pretinde că deține întreaga cunoaștere a adevărului, decât Dumnezeu, de aceea se cultivă pentru prima dată ideea dialogului ca fiind singura posibilitate de educație pentru toți interlocutorii. Prin urmare, valorile educației actuale¹⁰⁶ și pluralismul religios pot schimba radical și benefic peisajul individualismului și extremismului cotidian.

105 Karl Rahner, *Tratatul fundamental despre credință*, trad. de Marius Taloș, Târgu-Lăpuș, Ed. Galaxia Gutenberg, 2005, p. 12.

106 Ioan-Gheorghe Rotaru, “Valences of Education”, în *Proceedings of the 23th International RAIS Conference on Social Sciences and Humanities*, August 15-16, 2021, Princeton, NJ, United States of America, pp. 190-196.

Bibliografie selectivă

- *Biblia sau Sfânta Scriptură a Vechiului și Noului Testament cu Trimiteri*, trad. Dumitru Cornilescu, The Bible League. Sharing God's Word Since 1938.
- CARAMAN, Cristian, *Arta de a convinge printr-o vorbire frumoasă*, București, Editura Societatea Evanghelică Română, 2023.
- CARNEGIE, Dale, *Cum să vorbim în public*, traducere din limba engleză de Irina-Margareta Nistor, București, Editura Cartea Veche, 2007.
- DIMA, Cella, *De la Vorbire la Elocință*. București, Editura Albatros, 1982.
- FLORESCU, Vasile, *Retorica și neoretorica*, București, Editura Academiei, 1973.
- GORDON, C. H., *The World of the Old Testament*, New York, 1958.
- MACDONALD, William, *Comentar la Noul Testament*, Editura Christliche Literatur-Verbreitung e. V., Postfach 11 01 35. 33661 Bielefeld, 1992-94, ediția românească, 1998.
- MALAMAT, A., *The Kingdom of David and Solomon in its Contact with Egypt and Aram Naharaim*. B A 21, 1958.
- RAHNER, Karl, *Tratatul fundamental despre credință*, trad. de Marius Ta-loș, Târgu-Lăpuș, Editura Galaxia Gutenberg, 2005.
- ROTARU, Ioan-Gheorghe, "Current Values of Education and Culture", în *Proceedings of the 23th International RAIS Conference on Social Sciences and Humanities*, August 15-16, 2021, Princeton, NJ, United States of America, pp. 87-92.
- ROTARU, Ioan-Gheorghe, "Valences of Education", în *Proceedings of the 23th International RAIS Conference on Social Sciences and Humanities*, August 15-16, 2021, Princeton, NJ, United States of America, pp. 190-196.
- ROTARU, Ioan-Gheorghe, "Logosul și înțelepciunea", în *Studii de istorie a filosofiei universale*, editat de Alexandru Boboc, N.I.Mariș, XIII, București, Editura Academiei Române, 2005, pp. 295-324.
- ROTARU, Ioan-Gheorghe, *Istoria filosofiei, de la începuturi până la Renaș-tere*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2005.
- ROTARU, Ioan-Gheorghe, *Aspecte antropologice în gândirea patristică și a primelor secole creștine*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2005.
- SĂVULESCU, Silvia, *Retorică și Teoria Argumentării*, Curs la SNSPA, Facultatea de Comunicare și Relații Publice „David Ogilvy”, București, Editura Comunicare.ro, 2004.

- ȚICLEA, Alexandru, *Retorica*, Ediția a III-a, revăzută și adăugită, București, Editura Universul Juridic, 2010.

Dicționare:

- *Dicționar Biblic*, Oradea, Editura „Cartea Creștină”, 1995.
- *Dicționar Enciclopedic Român*, vol. III, București, Editura Politică, 1965.
- *Dicționar Enciclopedic Român*, vol. IV, București, Editura Politică, 1966.
- *Dicționar explicativ ilustrat al Limbii Române* – DEXI, Editura ARC și Gu-nivas, 2007.
- *Dicționarul Religiilor*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 1995.
- *Dicționar de Neologisme* - DN, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1986.
- *Dicționarul Explicativ al Limbii Române*, ediția a II-a, București, Editura Univers Enciclopedic - DEX, 98.
- *Noul Dicționar Explicativ al Limbii Române* - NODEX, București, Editura Litera, 2002.

Webografie

- RETOR - Definiția din dicționar - Resurse lingvistice - Archeus.ro, site: www.archeus.ro/lingvistica/CautareDex?query: RETOR, accesat în 02. 08. 2024.
- *Universul Juridic*, site: www.universuljuridic.ro, accesat în 04. 07. 2024.
- *Origene* - *Wikipedia*, site: ro.wikipedia.org/wiki/Origene, accesat în 05. 07. 2024.
- *Vasile cel Mare* - *Wikipedia*, site: ro.wikipedia.org/wiki/Vasile_cel_Mare, accesat în 05. 07. 2024.
- *Universul Juridic*, site: www.universuljuridic.ro, p. 21, accesat în 09. 07. 2024.
- *Xenophon din Kolophon* - *CrestinOrtodox.ro*, site: www.crestinortodox.ro/religie.../xenophon-kolophon-71720.html, accesat în 09. 07. 2024.
- *Oulipo* - *Wikipedia*, site: ro.wikipedia.org/wiki/Oulipo, accesat în 14. 07. 2024.
- *Rasfoieste cartea* - *Universul Juridic*, site: universuljuridic.ro/carte/retorica-/rasfoire, accesat în 15. 07. 2024.

- *Hugh Blair* - *Wikipedia, the free encyclopedia*, site: https://en.wikipedia.org/wiki/Hugh_Blair, accesat în 18. 07. 2024.
- *George Campbell (minister)* - *Wikipedia, the free encyclopedia*, site: https://en.wikipedia.org/.../George_Campbell, accesat în 18. 07. 2024.
- *Quintilian* - *Wikipedia*, site: <https://ro.wikipedia.org/wiki/Quintilian>, accesat în 20. 07. 2024.
- *Chaim Perelman* — *Wikipédia*, site: https://fr.wikipedia.org/wiki/Chaim_Perelman, accesat în 20. 07. 2024.
- *Encyclopedia of Nineteenth-century Thought* - *Pagina 266*, site: <https://books.google.ro/books?isbn>, accesat în 22. 07. 2024.
- *Robert Walpole* - *Wikipedia, the free encyclopedia*, site: https://en.wikipedia.org/wiki/Robert_Walpole, accesat în 22. 07. 2024.
- *Henri Lacordaire* — *Wikipédia*, site: https://fr.wikipedia.org/wiki/Henri_Lacordaire, accesat în 25. 07. 2024.
- *Henri Lacordaire* — *Wikipédia*, site: https://fr.wikipedia.org/wiki/Henri_Lacordaire, accesat în 25. 07. 2024.
- *Giuseppe Garibaldi* - *Wikipedia*, site: https://ro.wikipedia.org/wiki/Giuseppe_Garibaldi, accesat în 25. 07. 2024.
- *Léon Gambetta* - *Wikipedia*, site: https://ro.wikipedia.org/wiki/Léon_Gambetta, accesat în 25. 07. 2024.
- *Georges Clemenceau* - *Wikipedia*, site: https://ro.wikipedia.org/wiki/Georges_Clemenceau, accesat în 25. 07. 2024.
- *Jean Jaurès* — *Wikipédia*, site: https://fr.wikipedia.org/wiki/Jean_Jaurès, accesat în 25. 07. 2024.
- *Țvetan Todorov* - *Wikipedia*, site: https://ro.wikipedia.org/wiki/Țvetan_Todorov, accesat în 25. 07. 2024.
- *Roland Barthes* - *Wikipedia*, site: https://ro.wikipedia.org/wiki/Roland_Barthes, accesat în 25. 07. 2024.
- *Gérard Genette* - *Wikipedia*, site: https://ro.wikipedia.org/wiki/Gérard_Genette, accesat în 25. 07. 2024.
- *Rhétorique générale* - *Wikipédia*, site: fr.wikipedia.org/wiki/Rhétorique_générale, accesat în 25. 07. 2024.
- *Rhétorique de la poésie: lecture linéaire, lecture* - *Google Books*, site: books.google.com/books/about/Rhétorique_de_la_poésie.html?id..., accesat în 25. 07. 2024.

- *Charles de Gaulle* - *Wikipedia*, site: https://ro.wikipedia.org/wiki/Charles_de_Gaulle, accesat în 26. 07. 2024.
- *Nicolae Titulescu* - *Wikipedia*, site: https://ro.wikipedia.org/wiki/Nicolae_Titulescu, accesat în 26. 07. 2024.
- *Franklin Delano Roosevelt* - *Wikipedia*, site: https://ro.wikipedia.org/wiki/Franklin_Delano_Roosevelt, accesat în 26. 07. 2024.
- *John Fitzgerald Kennedy* - *Wikipedia*, site: https://ro.wikipedia.org/wiki/John_Fitzgerald_Kennedy, accesat în 26. 07. 2024.
- *Martin Luther King* - *Wikipedia*, site: https://ro.wikipedia.org/wiki/Martin_Luther_King, accesat în 26. 07. 2024.
- *Roman Jakobson* - *Wikipedia, the free encyclopedia*, site: https://en.wikipedia.org/wiki/Roman_Jakobson, accesat în 26. 07. 2024.
- *Conciliu ecumenic* - *Wikipedia*, site: ro.wikipedia.org/wiki/Conciliu_ecumenic, accesat în 31. 07. 2024.
- *Raymond Queneau* - *Wikipedia*, site: https://ro.wikipedia.org/wiki/Raymond_Queneau, accesat 26. 07. 2024.
- *Georges Perec* - *Wikipedia, the free encyclopedia*, site: https://en.wikipedia.org/wiki/Georges_Perec, accesat în 26. 07. 2024.
- *Spoonerism* - *Wikipedia, the free encyclopedia*, site: <https://en.wikipedia.org/wiki/Spoonerism>, accesat în 26. 07. 2024.
- *Bouts-Rimés* - *Wikipedia, the free encyclopedia*, site: <https://en.wikipedia.org/wiki/Bouts-Rimés>, accesat în 26. 07. 2024.
- *Luc Étienne* - *Wikipedia, the free encyclopedia*, site: https://en.wikipedia.org/wiki/Luc_Étienne, accesat în 26. 07. 2024.
- *François Le Lionnais* - *Wikipedia, the free encyclopedia*, site: https://en.wikipedia.org/wiki/François_Le_Lionnais, accesat în 26. 07. 2024.
- *Jacques Bens* — *Wikipédia*, site: https://fr.wikipedia.org/wiki/Jacques_Ben, accesat în 26. 07. 2024.
- *Jean Tardieu* — *Wikipédia*, site: https://fr.wikipedia.org/wiki/Jean_Tardieu, accesat în 26. 07. 2024.
- *Marcel Duchamp* - *Wikipedia*, site: https://ro.wikipedia.org/wiki/Marcel_Duchamp, accesat în 26. 07. 2024.
- *Italo Calvino* - *Wikipedia*, site: https://ro.wikipedia.org/wiki/Italo_Calvino, accesat în 26. 07. 2024.
- *Nicolas Ruwet* - *Wikipedia, the free encyclopedia*, site: https://en.wikipedia.org/wiki/Nicolas_Ruwet, accesat în 26. 07. 2024.

- *Heinrich Lausberg* – *Wikipedia*, site: https://de.wikipedia.org/wiki/Heinrich_Lausberg, accesat în 26. 07. 2024.
- *Lucie Olbrechts-Tyteca* - *Wikipedia, the free encyclopedia*, site: https://en.wikipedia.org/.../Lucie_Olbrechts-Tyt, accesat în 26. 07. 2024.
- *Rasfoieste cartea* - *Universul Juridic*, site: universuljuridic.ro/carte/retorica-editia-a-iii-a...si.../rasfoire/ , accesat în 30. 07. 2024.
- *Leonard Cox* - *Wikipedia, the free encyclopedia*, site: https://en.wikipedia.org/wiki/Leonard_Cox, accesat în 31. 07. 2024.
- *Thomas Wilson (rhetorician)* - *Wikipedia*, site: https://en.wikipedia.org/.../Thomas_Wilson, accesat în 31. 07. 2024.
- *Martin Luther* - *Wikipedia*, site: ro.wikipedia.org/wiki/Martin_Luther, accesat în 31. 07. 2024.
- *Étienne Pasquier* - *Wikipedia, the free encyclopedia*, site: https://en.wikipedia.org/wiki/Étienne_Pasquier, accesat în 31. 07. 2024.
- *Jacques-Bénigne Bossuet* - *Wikipedia*, site: https://ro.wikipedia.org/wiki/Jacques-Bénigne_Bossuet, accesat în 31. 07. 2024.
- *Georges Jacques Danton* - *Wikipedia*, site: https://ro.wikipedia.org/wiki/Georges_Jacques_Danton, accesat în 31. 07. 2024.
- *Maximilien Robespierre (1758-1794), revoluționarul*, site: www.historia.ro/.../maximilien-robspierre-1758-1794-revolu-ionarul-co, accesat în 31. 07. 2024.
- *The Carlyle Encyclopedia* - *Pagina 331*, site: <https://books.google.ro/books?isbn>, accesat în 31. 07. 2024.
- *Constant: Political Writings*, site: <https://books.google.ro/books?isbn>, accesat în 31. 07. 2024.
- *Dicție* - *Cursuri Actorie*, site: www.cursuri-actorie.ro/#!/curs-dictie/c1qe4, accesat 01.08.2024..
- *Drept Diplomatic* - *Scribd*, site: ro.scribd.com/doc/208986188/42218403-Drept-Diplomatic, accesat 01.08.2024.
- *Ioan Gură de Aur* - *Wikipedia*, site: https://ro.wikipedia.org/wiki/Ioan_Gură_de_Aur, accesat în 01. 08. 2024.
- *Educația ne unește*, situl: Ministerul Educației, <https://www.edu.ro> › sites › default › files, accesat în 31.07.2024.
- *Retorica - Curs Universitar* - *Alexandru Ticlea* - *Scribd*, site: ro.scribd.com/doc/.../Retorica-Curs-Universitar-Alexandru-Ticlea, p. 12, accesat în 27. 07. 2024.

- *Toma de Aquino - Wikipedia*, site: ro.wikipedia.org/wiki/Toma_de_Aquino, accesat în 01.08.2024.
- *Girolamo Savonarola - Wikipedia*, site: ro.wikipedia.org/wiki/Girolamo_Savonarola, accesat în 01.08.2024.
- *Solomon, Sălaj-Wikipedia*, site: ro.wikipedia.org/wiki/Solomon; *Solomon-Wikipedia, the free encyclopedia*, site: en.wikipedia.org/wiki/Solomon, accesate în 02.08.2024.
- *Gamaliel - Wikipedia, the free encyclopedia*, site: en.wikipedia.org/wiki/Gamaliel, În cache - Pagini similare accesat în 02.08.2024.
- *Augustin de Hipona - Wikipedia*, site: https://ro.wikipedia.org/wiki/Augustin_de_Hipona, accesat în 02.08.2024.
- *Marcus Tullius Cicero - Wikipedia*, site: https://ro.wikipedia.org/wiki/Marcus_Tullius_Cicero, accesat 02.08.2024.
- *Ambrosius - Wikipedia, the free encyclopedia*, site: <https://en.wikipedia.org/wiki/Ambrosius>, accesat în 02.08.2024.
- *Aristotel - Wikipedia*, site: <https://ro.wikipedia.org/wiki/Aristotel>, accesat în 02.08.2024.
- *Vasile cel Mare - Wikipedia*, site: https://ro.wikipedia.org/wiki/Vasile_cel_Mare, accesat în 02.08.2024.
- *Grigore de Nazianz - Wikipedia*, site: https://ro.wikipedia.org/wiki/Grigore_de_Nazianz, accesat în 02.08.2024.